
A PÁLYAKEZDŐK TERÜLETI ESÉLYEI A SÁRBOGÁRDI KISTÉRSÉGBEN

ALPEK B. LEVENTE - TÉSITS RÓBERT

Spatial Opportunities of the Entrants in the Sárbogárd Small Region

Unemployment, because of the modern world economic crisis, especially in some of the regions, has increased recently. The disadvantageous regions struggling anyway with the problem of employment, has extremely suffered of the termination of workplaces in huge quantities, and the decrease of employment. In the circle of employees and job-seekers the entrants are in an accentuated disadvantageous situation, whose social and economic integration is a national matter of life and death. The rate of employment in Hungary compared to the EU-level is considered to be quite low, which constitutes serious problems and outstanding dangers. In case the integration of entrants could be fulfilled more efficiently, smoothly and quicker into the working society, the above mentioned rate could be improved. The aim of this study is to monitor the Sárbogárd small region from the point of view of prosperity on the labour market. Accentuated attention is interpreted on the chances of the labour market entrants, which is presented by showing both the demand and supply part and also the system of their coherence from a spatial approach. The study introduces the groups of entrants living in the region, shows the spatial division of their qualifications and other competences, as well as the analysis of the mobility proportion. Analyses the opportunities of the private or public transport, and the grade of the mobility exfoliated. Last but not least, out of the entrants' expectations and preferences on the labour market, the issues connecting to the forms of earning, job-rating, employment, or rather sector preferences are introduced in this study as well.

1. BEVEZETÉS

A munkanélküliség a modern világgazdasági válság következtében rég nem látott – egyes térségek esetében soha nem látott – mértéket öltött. Az amúgy is foglalkoztatási gondokkal küszködő, hátrányos, vagy épp halmozottan hátrányos térségek, kistérségek – mint amilyen a Sárbogárdi kistérség is – különösen megszenvedték a munkahelyek tömeges megszűnését, a foglalkoztatás csökkenését. A munkavállalók, munkahelykeresők körén belül kiemelten hátrányos helyzetben vannak a pályakezdők, akiknek a társadalmi-gazdasági integrációja nemzeti létkérdés. Az új generáció feladata ugyanis kettős: nevelniük kell az utánpótlást, és vigyázniuk kell az idősekre. Hasznos, produktív elemeivé kell válniuk annak a csoportnak, akik országunk – anyagi értelemben vett – terheit a vállukon hordják: adóznak, járulékokat fizetnek be és alapjait képezik a nyugdíjrendszernek, vagy a társadalombiztosítási rendszernek, hogy csak pár példát említsek. Egyszóval a pályakezdők egy nagyon fontos társadalmi státuszváltás küszöbén állnak.

Magyarországon a foglalkoztatási ráta EU-s viszonylatban igen alacsonynak tekinthető, amely komoly problémát jelent, és jelentős veszélyeket hordoz. Országunkban átlagosan 55% körüli értéket ad a fent említett mutató, amely a gyakorlatban abban nyilvánul meg, hogy a mintegy 4 millió foglalkoztatott tartja el a teljes népességet, azaz közel 10 millió embert. Ha megvalósulna a pályakezdők hatékonyabb, zökkenőmentesebb és gyorsabb integrációja a dolgozó társadalomba, a fenti arányon jelentősen lehetne javítani.

A pályakezdők csoportja kiemelt figyelmet kap, mind az EU-ban, mind a hazai politikában. Ezt mutatja többek között, hogy a Nemzeti Ifjúsági Stratégia több pontja is kiemeli a csoport jelentős hányadát képező pályakezdő fiatalokat, említve, hogy az új, friss munkaerő integrálása elengedhetetlen a gazdaság megfelelő működéséhez.

Fontos tény, hogy napjainkban a pályakezdők körében is egyre nő a munkanélküliek aránya és ez komoly gondra hívja fel a figyelmet: a jövő nemzedékére nehéz évek várnak. A másik oldalon hiányszakmák és betöltetlen állások sorával találkozunk. Mindemellett a pályakezdők legtöbbször – korábban említett státuszváltásuk részeként – a házasság, a családalapítás (napjainkban az első gyerek vállalása 25-30 éves korban jellemző a nők körében (KAMARÁS F. 2005) anyagi és mentális nehézségeit is megéli, ami biztos egzisztenciák hiányában egyszerre okozhat lelki és anyagi katasztrófát, ezzel szakítva el az egyént vagy a csoportot (család) arról az útról, amelyen „az élet rendje szerint” járnia kellene. A „fészekrakás” egyre nagyobb kihívás elé állítja az ezzel próbálkozókat, és az anyagi egzisztencia megteremtése a legtöbbszörnek csak kemény, idegőrlő és megfeszített munkával érhető el.

A Sárbogárdi kistérség vizsgálata több szempontból indokolt. Egyfelől tény, hogy Fejér megye viszonylatában az adott terület számos mutató tekintetében a sereghajtók között szerepel (a munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktív népesség viszonylatában itt a legmagasabb a megyében (közel 20%), míg a pályakezdők aránya az összes álláskereső %-ban a 2. legmagasabb (több mint 10%) forrás: ÁFSZ). Ebből kifolyólag elemzése megyei szinten is fontos, mivel – néhány speciális esettől eltekintve kimondható –, hogy a leggyengébb elem fékezi a legnagyobb mértékben adott csoport fejlődését. Mindezek mellett a Sárbogárdi kistérség remek példája annak, hogy egy alföldies térben az egyes nagyvárosok (gyakorlatilag a településhierarchia) milyen lenyomatot hagynak a munkaerőpiac képén, illetve miképp torzítják el az egyes települések közötti kapcsolatokat, a munkaerő áramlásának irányát.

Jelen tanulmány célja tehát a Sárbogárdi kistérség vizsgálata, több, a munkaerőpiacon történő boldogulás tekintetében fontos kérdés szempontjából. Kiemelt figyelmet fordít a pályakezdők munkaerőpiaci esélyeire, amelynek bemutatását a munkaerőpiac keresleti és kínálati oldalának, illetve a kettő összefüggésrendszerének területi vizsgálatán keresztül közelíti meg.

Sort kerít a pályakezdők csoportjainak bemutatására, a térségben élő pályakezdők képzettségi és egyéb kompetenciáinak területi megoszlására és a mobilitási viszonyok elemzésére. E tekintetben kitér az egyéni és a tömegközlekedési eszközök által biztosított lehetőségek elemzésére és az ezek eredőjeként kialakuló mobilitási fok megállapítására. Végezetül a pályakezdők munkaerőpiaci elvárásai és preferenciái közül a jövedelmekkel, bérezési és foglalkoztatási formákkal, illetve a szektorpreferenciákkal kapcsolatos kérdések kerülnek bemutatásra.

2. KUTATÁSI MÓDSZEREK

Jelen írás elsősorban a pályakezdők körében végzett kérdőíves felmérés anyagára támaszkodik, melyet kiegészít az elérhető statisztikák, munkaügyi kirendeltségek adataival is. A kerület tárgyát képező pályakezdők véleménye egy fél éven át tartó – a polgármesteri hivatalok és különböző szociális feladatot ellátó civil szervezetek segítségével bonyolított – kérdőívesítés segítségével került felmérésre. Ennek keretében 85 kérdőív feldolgozásával a csoport körülbelül 50%-a került megkérdezésre. A pályakezdők relatíve kis száma – egyes településeken az utolsó közölt nyilvántartás szerint csak öten voltak – több problémát is okoz a kérdőív releváns kiértékelésénél. A nehézségeket csak fokozza, hogy, mint ahogy erről a vonatkozó résznél részletesebben is esik szó, a pályakezdők csoportjának egy része csak rövid ideig, a statisztika szempontjából csak egy pillanattal kerül az adott státuszba. Egy apró településen az ilyen típusú pályakezdők – esetleges – jelenléte, vagy épp hiánya erőteljes eltéréseket okoz a végső kimutatásokban. A probléma kivédésére, és így releváns kép alkotására, mégis nyílik lehetőség, amelyhez az alábbi két korrekciós technika alkalmazása segít:

- A felmérés esetében az adatokat aggregátumok szerint kerülnek kiértékelésre, így például a képzettségek tekintetében az elképzelhető több mint 10 típus (Kevesebb, mint 8 általános, 8 általános, szakmunkásképző, érettségi, főiskola, egyetem...stb.) három csoportban lettek összegezve (Alapfokú, középfokú, vagy felsőfokú legmagasabb végzettséggel rendelkezők szerinti bontásban.).
- Korrigálva a számadatokat az interjúk keretében nyert tapasztalatokkal, azok is bekeverülnek a kimutatásba, akik a kérdőív kitöltését megtagadták, mitöbb a települési általános kép felé tolódik el a felmérés szemben a már fenti problémák miatt előforduló esetleg extrém értékeket produkáló eseti képekkel.

Az így nyert kép már alkalmas, társadalmilag és gazdaságilag is hasznosítható megállapítások levonására.

A mobilitást tárgyaló bekezdés végén egy mutatószám – a mobilitás relatív foka – kerül alkalmazásra. Mivel a mutató jelen írás szempontjainak megfelelően került kidolgozásra, eddigi leírása még nem történet meg. Generálásához az egyes közlekedési eszközök tekintetében vett mobilitási viszonyokat bemutató táblázatok lettek alapul véve. Az ott található cellákhoz az alábbi értékek lettek rendelve:

- zéró mobilitás → -4
- zéróhoz közeli mobilitás → -3
- rossz mobilitás → -2
- közepes mobilitás → 1
- jó mobilitás → 2
- kitűnő mobilitás → 4

A fenti számok segítségével felírásra került az egyes települések mindegyik eszköz és viszonyítási irányban vet mobilitása. Például Igar esetében az alábbi módon:

1. Táblázat
Igar lakosainak mobilitási lehetőségének foka Sárbogárd, Székesfehérvár illetve Dunaújváros irányába

	Sárbogárd felé			Székesfehérvár felé			Dunaújváros felé		
	Autóval	Vonattal	Busszal	Autóval	Vonattal	Busszal	Autóval	Vonattal	Busszal
Igar	1	-4	1	-3	-4	-3	-2	-4	-3

Az adatok forrása: Saját felmérés. Szerkesztette: Alpek B. Levente (2011).

A mobilitás relatív mértékét az adott településhez tartozó mennyiségek átlaga fejezi ki. Az értékek növekedésével a mobilitási lehetőségek foka egyre nagyobb.

3. EREDMÉNYEK

3.1. A pályakezdők egy lehetséges csoportbontása

A Sárbogárdi kistérség pályakezdőinek csoportját – a területiségtől függetlenül – két jól elkülöníthető kategóriára lehet bontani (*1. ábra*). Ezek közül az elsőbe azok – a rendszerint fiatalok – kerülnek, akik friss végzősként, általában valamilyen papírral most lépnek ki a munkaerőpiacra. Pályakezdő státuszuk hivatalosan vagy nincs is¹, vagy kevesebb, mint egy éve áll fenn. A másodikat azok alkotják, akik egy évet meghaladóan nem tudtak elhelyezkedni. Mindkét kategóriát további altípusokra bontva még árnyaltabb képet kapunk a vizsgált csoport felépítéséről.

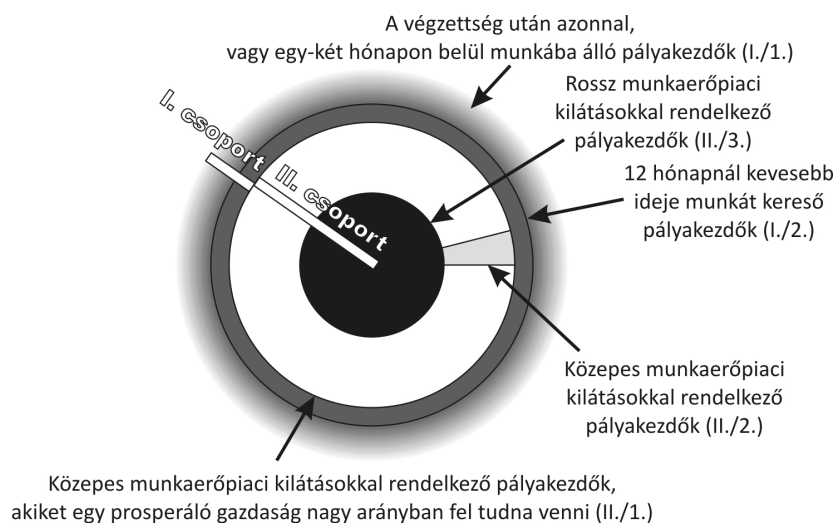
Az első főcsoportba tartozó pályakezdők közül többen nem is jelentkeznek be a munkaügyi központban, mivel végzettségük megszerzése után azonnal, de legalábbis rövid időn belül (ez az időszak változó, mivel nem lehet tudni, ki mikor érzi szükségét, hogy regisztráltassa magát, de általában kevesebb, mint egy-két hónap) el tudnak helyezkedni². Számukról nem sokat lehet tudni, mivel a pályakezdőkről készült statisztikákban nem jelennek meg. Szintén az első főcsoportba tartoznak azok, akik bár szerepelnek a munkaügyi kimutatásokban, de regisztrációjuk még rövidebb időtartamú, mint egy éves, így nem tekinthetők teljes joggal tartós munkanélkülinek. Ebből a kategóriából kétfelé vezet ki az út. Amennyiben a pályakezdő talál munkát, ki kerül a vizsgált csoportból, úgymond pozitív irányban távozik a rendszerből. Abban az esetben viszont, ha a munkába állás egy éven belül nem történik meg, tartós pályakezdő munkanélkülivé³ válik.

A második főcsoporton belül elkülönül a kifejezetten rossz munkaerőpiaci kilátásokkal rendelkező, a pályakezdői státuszba masszívan beragadók köre azoktól, akik bár egy évet meghaladóan nem tudtak munkát találni, végzettségükből és egyéb adottságaikból kifolyólag még jó eséllyel el tudnak helyezkedni. Közülük a legtöbben Magyarország dinamikusan meginduló fejlődése esetén munkába állhatnának, míg kisebbik hányaduk egy prosperáló gazdaságban is csak közepesen jó munkaerőpiaci esélyekkel rendelkezne.

¹ Azaz a munkaügyi központban nem jelentkeztek még be.

² Elhelyezkedés alatt ez esetben nem csak a munkába állást, hanem pl. az inaktívvá, háztartásbelivé válást is értem, mivel a hasonló státuszba kerülő fiatalok sem jelennek meg pályakezdőként a munkaügyi kimutatásokban.

³ Saját elnevezés, nem hivatalos statisztikai státusz.

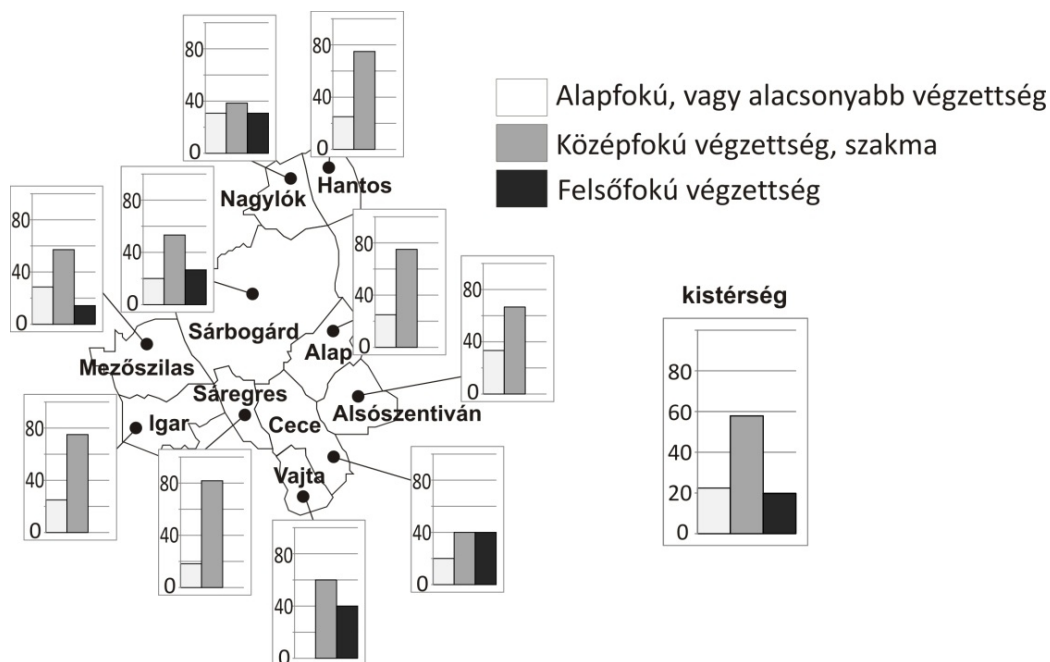
1. ábra

A pályakezdők egy lehetséges csoportbontása

**Az egyes elemek területe arányos a csoport becslült méretével*

3.2. A pályakezdők képzettsége és kompetenciái területi vetületben

A Sárbogárdi kistérségben a legkisebb arányban felsőfokú végzettséggel rendelkező pályakezdők élnek (2. ábra). Bár maga a térség egyre kisebb mennyiségben képes felvenni a főiskolai vagy egyetemi diplomával rendelkezőket, körüket általában a többi pályakezdőnél nagyobb mobilitási készség és képesség jellemzi, ami lehetővé teszi, hogy jóval nagyobb területen (akár országos viszonylatban), és ebből kifolyólag határozottan nagyobb eséllyel keressenek/találjanak munkát. A legtöbbjük a jó munkaerőpiaci kilátásokkal rendelkező csoportba sorolható, még akkor is, ha a térségben egyáltalán nem idegen a diplomás – pályakezdő – munkanélküli jelensége.

2. ábra

A pályakezdők képzettség szerinti megoszlása a Sárbogárdi kistérségben

A felsőfokú végzettséggel rendelkezők területi megoszlását markáns differenciák színesítik. A falvak jelentős részében nem is jelennek meg (pl. Igar, Sáregres, Hantos, Alap, Alsószentiván), míg másutt egészen kis arányt képviselnek (pl. Mezőszilas). Azokban a községekben, ahol pusztán a számok tükrében domináns mértékben fordulnak elő, sem tekinthetők meghatározó csoportnak, mivel legtöbbször vagy rövid időn belül munkába tud állni, vagy elköltözik, hogy nagyobb településeken próbáljon szerencsét. A pályakezdők tartós munkanélküliségének hátterében tehát a falvakban elsősorban nem ők állnak.

Más a helyzet Sárbogárdon, ahol, bár nincsenek többségben, legtöbbször már a pályakezdők egy évet meghaladó ideje munkát keresők táborát növeli, így részét képezik egy egyre csak gyorsuló diplomás munkanélküli csoportnak. Felmerül a kérdés, hogy szemben a faluról való elvándorlással, Sárbogárdon miért nem érvényesülnek olyan markánsan az elköltözésből eredő hatások. Tekintve, hogy feltehetően a sárbogárdiak mobilitási hajlandósága a falusiakénál jóval nagyobb, a probléma mögött nem a szándék, hanem inkább az anyagi lehetőségek hiánya áll. Bár az elköltözés költségessége falun is gondot okoz, az az egy-két diplomás pályakezdő, aki itt előfordul, általában azok közé tartozik, akik – például azért, mert világ életükben így tervezték, és ezáltal már évek óta készültek rá – sikeresen el tudják hagyni a számukra munkalehetőséget

vajmi kevés eséllyel kínáló települést. Sárbogárdon azonban nagy számban termelődnek a diplomás pályakezdők, akiknek csak kisebb hányada képes elköltözni, így természetesen a töb-
ből többen ragadnak a településen. Ahogy az az általános iskolások továbbtanulási orientációjának területi elemzésénél kiderült, a kistérségi központból eleve többen készülnek a gimnáziumokba, ahonnan viszont a tapasztalatok azt igazolják, hogy a felsőoktatás felé vezet az út. Ők, ha családjuktól nem szakadnak el, végül Sárbogárdra térnek vissza, itt válnak pályakezdőkké.

Mind a kistérségi összesített kép viszonylatában, mind az egyes települések tekintetében kitűnik a középfokú végzettséggel rendelkezők magas aránya (2. ábra). A csoport elsősorban olyan fiatalokat takar, akik érettségivel, esetleg amellet valamilyen szakmával rendelkeznek. Ők azok, akik tanulmányaikat túlnyomórészt valamelyik szakközépiskolában folytatták, s feltehetően a korábbi csoportbontás szerint olyan pályakezdőknek minősülnek, akiket egy prosperáló gazdaság nagyobb (jóval nagyobb) arányban venne fel, mint jelenleg. Körükben magas azoknak a száma, akik a 2008-tól 2010-ig terjedő időszakban léptek ki a munkaerőpiacra, tehát több egyéb mellett a válság is fontos szerepet játszhatott nehéz helyzetükben. Esélyeiket, boldogulásukat számos tényező rontja. A kérdőíves felmérés és az egyéb tapasztalatok is azt igazolják, hogy jelentős hányaduk szakma nélküli, pusztán érettségivel rendelkezik, mely végzettség kétes értékű a munkaadók szemében. Sok helyen a hasonló középfokú végzettség mint alapelvárás, és nem mint előny jelenik meg, így a munkaadók is az érettségi-szakma kettőst preferálják a sima érettségivel rendelkezőkkel szemben. A csoport másik hányada ugyan rendelkezik valamiféle szakmával, de az vagy túltelített a térségben, vagy elhanyagolható igény jelenik meg vele szemben. Előfordul, hogy a pályakezdők olyan végzettséget birtokolnak, melyre a munkaerőpiacnak már régebb óta nincs, vagy csak nagyon kis mértékben van szüksége (pl. vasesztergályos). Gyakoriak az olyan szakmák is, melyben elsősorban saját vállalkozás indítása esetén lehetnének komolyabb kilátásai az egyénnek (pl. fodrász, vendéglátós), erre azonban – tekintve a térség lakosainak rossz anyagi viszonyait, mely probléma a pályakezdőknél még markánsabban ütközik ki – csak keveseknek van lehetősége.

Kisebik hányaduk rövid ideje (1 évet nem meghaladóan) pályakezdő, és végzettségét tekintve valószínűsíthetően a mostani piaci viszonyok mellett is hamarosan munkába tud majd állni. Őket a piacképesebb szakma megléte mellett egy nagyobb mobilitási mutató is jellemzi, ami megint csak növeli elhelyezkedési esélyeiket.

A középfokú végzettségük aránya Sárbogárdon az átlaghoz hasonló, míg a legtöbb faluban az átlagnál nagyobb. Esetükben falu-város viszonylatban nem találni olyan markáns differenciákat, mint a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében, mivel a 18 éves tankötelezettség időtartama alatt a legtöbben már szereznek valami féle középfokú végzettséget, így a falvak fia-

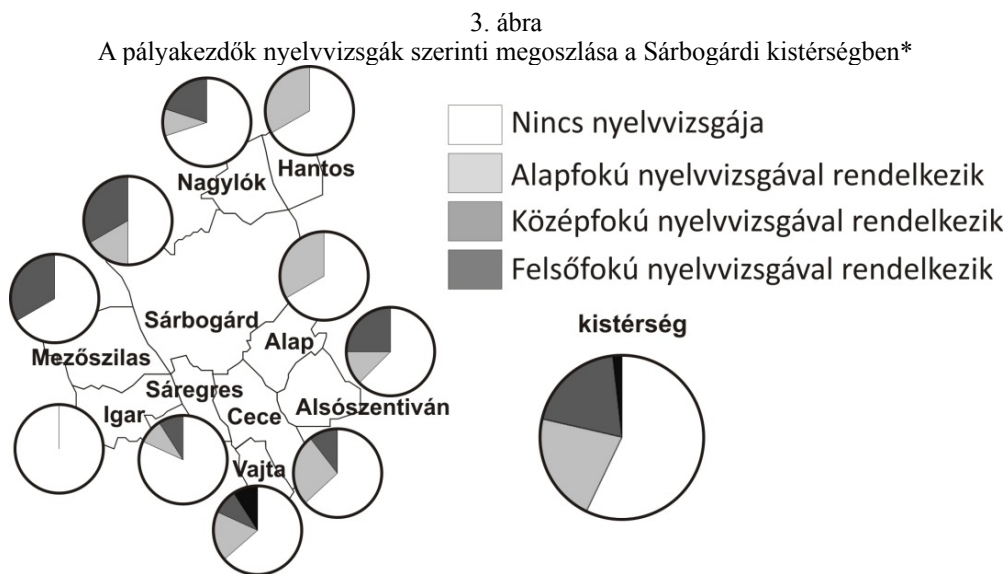
taljainak (is) meghatározó hányada ezt a kört bővíti. Ehhez társul, hogy a sokból nyilván kevesebben tudnak elvándorolni, vagy épp munkát találni, ami a csoport feltömegesedéséhez vezet, mind városi, mind községi viszonylatban.

Az alapfokú végzettséggel rendelkezők száma alig több, mint a felsőfokúaké. Ennek hátterében a 18 éves korig tartó tankötelezettség áll. A pályakezdők között tehát csak kis számban termelődnek alapfokú végzettségű fiatalok, akik viszont szinte kivétel nélkül a pályakezdő munkanélküliek legrosszabb helyzetben lévő csoportját gyarapítják. Problémájuk tehát mind falun, mind városban komoly, mivel munkanélküli státuszuk stabil és hosszantartó. A fenti kartogramon vázolt arányok esetükben kritikával kezelendők, mivel épp ők azok, akik annyira motiválatlanok, hogy csak kisebb számban vállalták a kérdőív kitöltését. Bár az ábrán nem látszik minden esetben tökéletesen, az interjúk és egyéb beszélgetések fényében tény, hogy a fenti csoport a falvak közül legnagyobb arányban Mezőszilas, Igaron, Vajtán, Alsószentivánon és Nagylókon jelenik meg. Sárbogárd esetében is magas a számuk, s bár arányuk elmarad a felsőfokú végzettséggel rendelkező pályakezdő munkanélküliektől, körük jóval nagyobb mértékben áll a tartós munkanélküliség hátterében. Mivel a csoportba nagy arányban hátrányos anyagi helyzetű emberek tartoznak, esetükben az elvándorlás – még ha lenne is hova – nem járható út, arról nem is beszélve, hogy napjaink munkaerőpiaci viszonyai mellett a térségen kívül sincs számottevő esélyük munkalehetőségek elnyerésére.

Az országos trendek afelé mutatnak, hogy a nyelvvizsga megléte egyre több területen és egyre alacsonyabb beosztásokban fogalmazódik meg igényként. A 3. ábrán jól látszik, hogy a falvakban kisebb arányban és alacsonyabb fokon realizálódik a nyelvtudás, mint Sárbogárdon. A kistérségi központban a pályakezdők 45-50%-a rendelkezik nyelvvizsgával, melyből nagyobb arányt tesz ki a középfokú, mint az alapfokú bizonyítvány. A nyelvvizsga a felsőfokú végzettségűek körében a leggyakoribb, a középfokú végzettségű fiataloknál kisebb arányú, az alapfokú végzettséggel rendelkezőknél pedig nem jellemző. A képzettségi szintek megoszlását ábrázoló kartogram (2. ábra) és a 3. ábra összevetése is hasonló következtetésekre vezet. Alap, Hantos és Igar rosszabbul, míg Mezőszilas, Nagylók, Sáregres, Cece és Alsószentiván pályakezdői jobban állnak nyelvvizsgákból. Igen sajátos Vajta község esete, ahol – a térségben egyedülálló módon – felsőfokú nyelvvizsgával rendelkező pályakezdő is található. Ez márcsak azért is meglepő, mert mint arról korábban esett szó, jelen falu esetében igen magas az alapfokú végzettségűek aránya. Az elsőre meglepő tény mögött azonban feltűnően egyszerű magyarázat áll. Vajta ad helyet ugyanis a Golgota Keresztény Gyülekezetnek, melynek bibliaiskolájában számos külföldi diák is tevékenykedik, illetve komoly szintű ingyenes nyelvoktatást folytat.

Bár a nyelvismeret általánosságban előny, a Sárbogárdi kistérségben való boldogulás esélyeit csak kisebb mértékben növeli. Kétségtelen, hogy azok, akik számottevő és használható nyelvtudással rendelkeznek, nagyobb valószínűséggel tudnak elhelyezkedni, de az ő problémá-

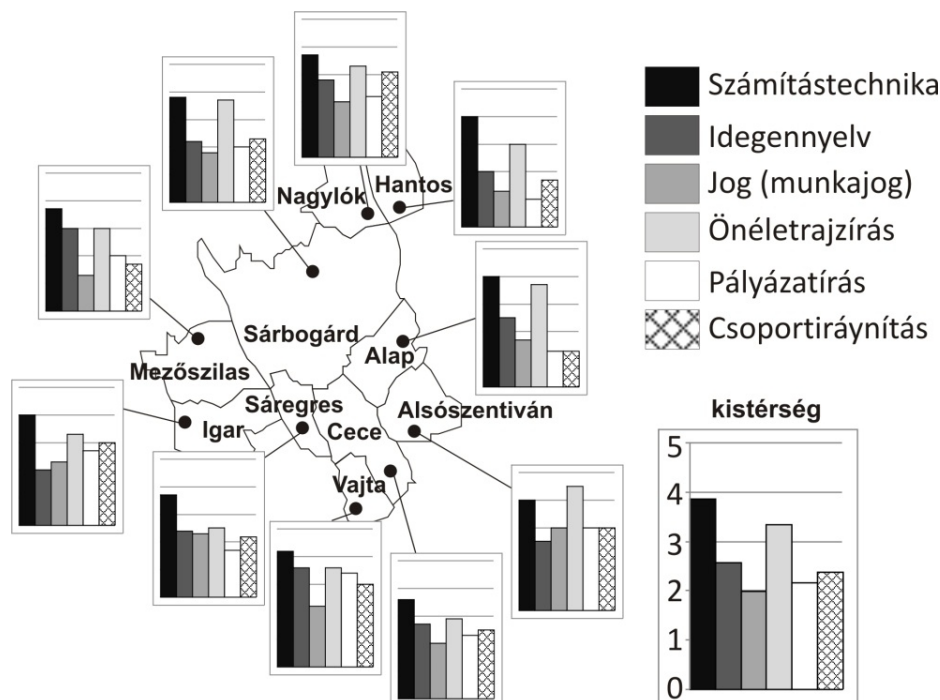
jukat maga a nyelvismeret csak akkor oldja meg, ha ahhoz kellő mobilitás társul, elérhetővé téve a kvalifikáltabb munkaerőt igénylő állásokat, melyek megszerzésénél a nyelvtudás megléte már valódi versenylőnyként realizálódik.

3. ábra
A pályakezdők nyelvvizsgák szerinti megoszlása a Sárbogárdi kistérségben*

**Minden pályakezdőnél a legmagasabb fokú nyelvvizsga lett figyelembe véve*

A munkaerőpiacon fontosnak, de legalább hasznosnak tartott egyéb kompetenciák esetében kiemelkednek a számítástechnikai és az önéletrajz írási ismeretek. Ez utóbbi a pályakezdők körében Alsószentiván kivételével (ahol első), mindenhol a második helyen végzett. Ennek hátterében nem az intézményi oktatás vagy az egyéb típusú képzések állnak, hisz sem az alap, sem a középfokú képzés nem helyez komolyabb hangsúlyt annak fejlesztésére. A magas értékeket az generálja, hogy manapság az önéletrajz benyújtása széles körben elvárt a munkahelyek megpályázásánál, így kénytelen-kelletlen, aki már próbálkozott elhelyezkedéssel, annak meg kellett tanulnia ezen dokumentum elkészítését. Az önéletrajzírasi képességeiket az alapfokú, illetve a szakmunkás végzettséggel rendelkezők értékelték a legrosszabbra.

4. ábra
A pályakezdők munkaerőpiac szempontjából legfontosabb kompetenciáinak alakulása a Sárbogárdi kistérségben (saját megítélésük szerint)

Kiemelkedik a sorból a számítástechnikai ismeretek magas értéke, mely térségi szinten egyértelműen az első helyre került, települési viszonylatban pedig csak Alsószentiván esetében szorult a másodikra. A felmérések és interjúk tapasztalatai alapján világossá vált, hogy napjainkban a számítógép, mint olyan, csak nagyon kevesek számára idegen eszköz. Végzettségtől függetlenül mindenki boldogul vele, s bár a felhasználás szintjében vannak eltérések, a munkaerőpiacon tapasztalható alapelvárásoknak azért megfelel a pályakezdők többségének számítástechnikai ismeretanyaga. A jelenség háttérében több tényező áll. A diákok már általános iskolában – településre tekintet nélkül – megismerkednek a számítógép alapvető funkcióival, felhasználásának lehetőségeivel, mely ismereteiket középiskolában mélyítik tovább. Fontos tény továbbá, hogy manapság a számítástechnikai eszközök ára egyre inkább közelít ahhoz a szinthez, amit akár már egy minimálbérrel rendelkező is meg tud fizetni. A számítógéphez jutást könnyítik a

különböző, akár nulla Ft-os kezdőrészlettel induló hitelek, illetve a változatos EU-s és állami projektek, pályázati lehetőségek is. Egyszóval, mire pályakezdővé válik valaki, már szinte ki-zárt, hogy ne találkozott volna ezzel az eszközzel.

A harmadik helyen pár kivételtől eltekintve a csoportirányítás, munkaszervezés áll. A szá-mítástechnikai ismeretek, illetve az idegennyelv mellett ez az a terület, amire még számottevő hangsúlyt fektetnek a legtöbb általános, illetve középiskolában. A kettes-hármas körüli átlagok arra utalnak, hogy a pályakezdők meghatározó hányada átlagosnak tekinti csapatirányítási, csa-pat játékosai képességét, így a térségben ezzel a kompetenciával kapcsolatban sem kirívó negatí-vumok, sem pozitívumok nem említhetők. Települési szinten alacsony számok is előfordulnak (pl. Alap, Hantos, Mezőszilas), melynek háttérében az áll, hogy az itteni pályakezdők jelentős részét alacsonyabb végzettségű fiatalok alkotják, míg a középfokú végzettséggel, illetve a diplo-mával rendelkezők száma elenyésző.

Mivel a jogi ismeretek megléte egyáltalán nem jelent előnyt a munkaadók többségénél, ezért a munkaerőpiaci helyzet elemzésénél sem térek ki rá részletesen. A felmérésből azonban annyit fontos kiemelni, hogy ez az egyébként a munkavállalónak fontos kompetencia képzett-ségtől függetlenül, egyik településen sem áll magas, megfelelő szinten a térségben. Ennek hátte-rében a jog (bonyolultnak tűnhet elsőre és gyorsan változik), a jogi könyvek (legtöbbjük nem az alapoktól kezd, és nem ismeretterjesztő jellegű), a pályakezdők (sokuk érdektelen a kérdéssel kapcsolatban), és az oktatási rendszer (nem képezi a leadandó anyag részét, nem prioritás) sajá-tosságai állnak.

A képzettségek tekintetében a legjobb elhelyezkedési esélyeket a pénzügyi, közgazdaságtá-ni, államigazgatási, jogi ismeretek, illetve az idegennyelv-tudás biztosítja. A középfokú végzett-ségűek köréből az építőipari szakmákkal rendelkezőknek (villanyszerelő, asztalos, ács...stb.) vannak a legjobb kilátásai.

3.3. A pályakezdők mobilitása

A pályakezdők mobilitását – sok egyéb mellett – két lényeges tényező, a mobilitási képes-ség és a mobilitási készség határozza meg. Előbbit – mindenekelőtt – két elem, a mobilitást elő-segítő – elsősorban közlekedési – lehetőségek elérhetősége (azon belül az utazási idő hossza), illetve az ezen tényezők ára, megfizethetősége határozza meg (*2. táblázat*).

2. Táblázat

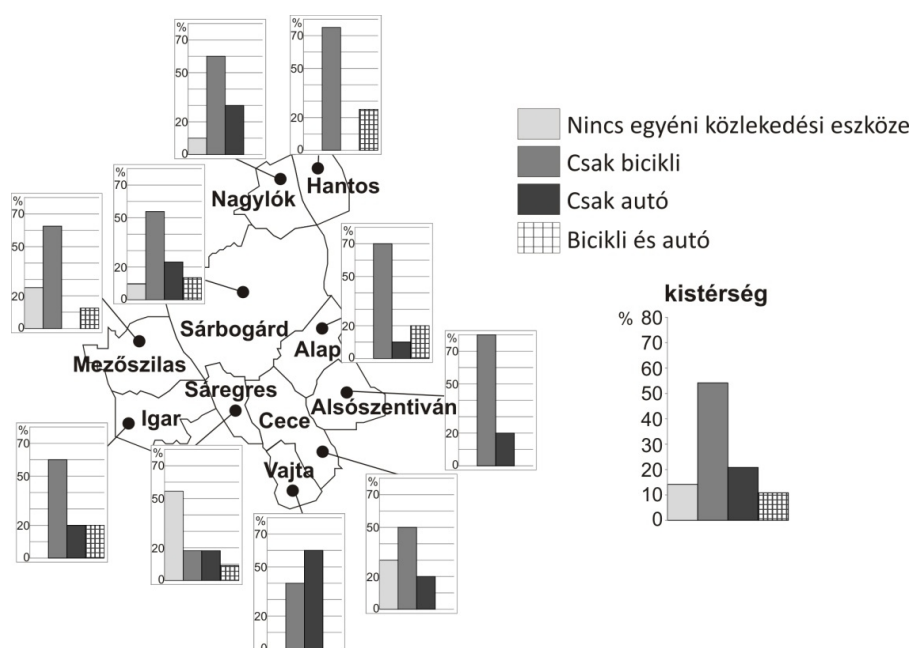
A lakosság mobilitási fokának alakulása a közlekedési eszközök elérhetősége, az utazási idő és az utazási költség viszonylatában

Ár	Közlekedési eszköz			Nem elérhető
	a relatív utazási idő hosszú	a relatív utazási idő elfogadható	a relatív utazási idő rövid	
Relatív alacsony	<i>közepes mobilitás</i>	<i>jó mobilitás</i>	<i>kitűnő mobilitás</i>	zéró mobilitás
Még megfizethető	<i>rossz mobilitás</i>	<i>közepes mobilitás</i>	<i>jó mobilitás</i>	
Relatív magas	<i>zéróhoz közeli mobilitás</i>	<i>rossz mobilitás</i>	<i>közepes mobilitás</i>	

A mobilitási készségben mentális, hozzáállásbeli kérdések játszanak közre, melyek a fenti táblázat gyakorlatilag bármelyik celláját felülírhatják. Példának okáért álljon a zéró mobilitás esete. Ez a kategória eleve pusztán elméleti síkon nem is nagyon létezhet, mivel elképzelhető, hogy adott személy, teszem azt, autót bérel vagy taxit hív, és úgy jut el a munkahelyére, azaz valami féle közlekedési eszköz – napjaink gazdasági viszonyait tekintve – azért mindenképpen rendelkezésére áll. Persze szigorúan csak elméletileg. Az alternatív lehetőségek ára ugyanis könnyen meghaladhatja azt a szintet, ami fölött már nem racionális a lehetőség kihasználása, horrible dictu az egyén számára a valós szituációban valóban nem áll rendelkezésére – a józan paraszti ész fényében – közlekedési eszköz. A fenti esetet persze felülírhatja, ha például a munka iránti vágy meghaladja a racionalitást, így egyénünk hajlandóvá válik bére akár több mint felet is például autóbérlésre fordítani, és így mobilizálódni, csak azért, hogy dolgozhasson.

a) Egyéni közlekedési eszközök

A pályakezdők körén belül kisebbséget képeznek azok, akik semmiféle egyéni közlekedési eszközzel sem rendelkeznek (5. ábra).

5. ábra

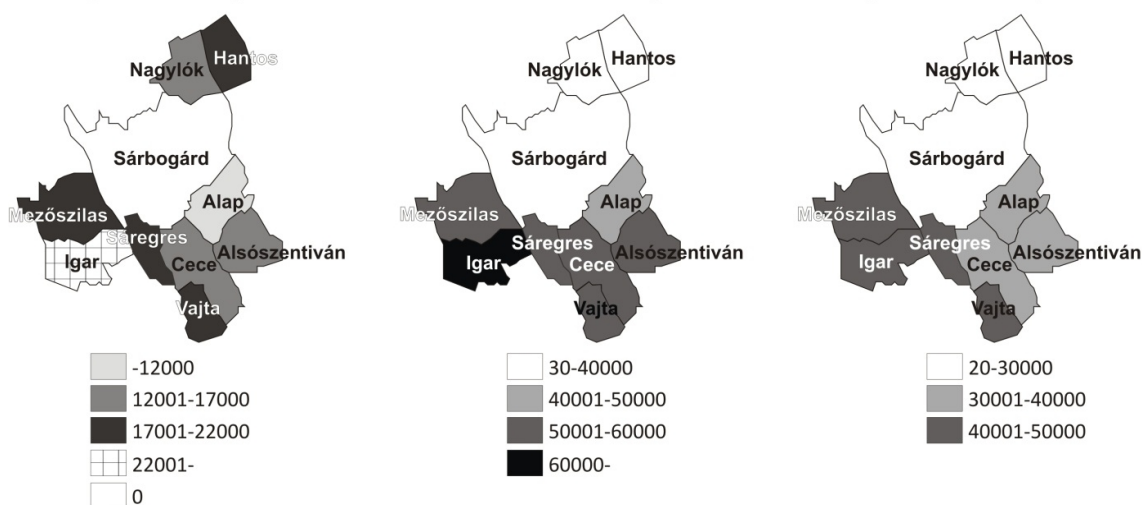
Az egyéni közlekedési eszközök megoszlása a pályakezdők körében a Sárbogárdi kistérség viszonylatában

A legnagyobb arányt Sáregresen teszik ki, de előfordulnak Cecén és Mezőszilason is. Általában a legnehezebb anyagi helyzetben lévő, alacsony, gyakran csak alapfokú iskolai végzettséggel rendelkező pályakezdők köréből kerülnek ki, tehát többségük a pályakezdő munkanélküliek magját alkotja. Esetük több szempontból hátrányos, mivel egyéni mobilitási fokuk zérus, melyből kifolyólag – nagyobb települések esetén – még a helyben található munkahelyre való eljutásuk is problematikus lehet. Mivel számukra mobilitást gyakorlatilag csak a tömegközlekedési eszközök használata biztosít, lehetőségeikről részletesebben az ezeket tárgyaló résznél lesz szó.

Jelentős %-ot képviselnek azok, akik csupán biciklivel rendelkeznek. A közlekedési eszköz sajátosságaiból kifolyólag költségigénye rendkívül alacsony, de a különböző távolsági, és elsősorban időbeli korlátok miatt a csupán biciklivel rendelkezők mobilitási foka mindössze közepes (2. táblázat), a településen kívüli ingázás viszonylatában viszont zérushoz közeli. Előnyben vannak ugyan azokkal szemben, akik semmiféle közlekedési eszközzel nem bírnak, de ez az előnyük csak akkor realizálódik, ha a saját településükön találnak munkát. A térség korábbiakban tárgyalt belső munkaerőpiaci viszonyainak tekintetében tehát a bicikli nem sokban könnyíti meg a munkába állást.

Nagyobb előny, ha valaki már autóval, esetleg autóval is rendelkezik. Körük nem köthető végzettséghez, viszont az anyagiak szempontjából már egy jobb helyzetű csoporttal azonosíthatók. Kistérségi szinten arányuk 30% körüli, Sárbogárdon nagyobb, a falvak többségében kisebb. Esetükben a mobilitás fokát az utazási idő relatív hossza mellett elsősorban annak költségigénye határozza meg (6. ábra).

Sárbogárd viszonylatában Székesfehérvár viszonylatában Dunaújváros viszonylatában

6. ábra

Az ingázás költségigénye autóval, Ft-ban, 20 ingázási alkalomra számolva

(6,5 l/100 km-es átlagfogyasztás és 380 Ft-os literenkénti üzemanyagár esetén)

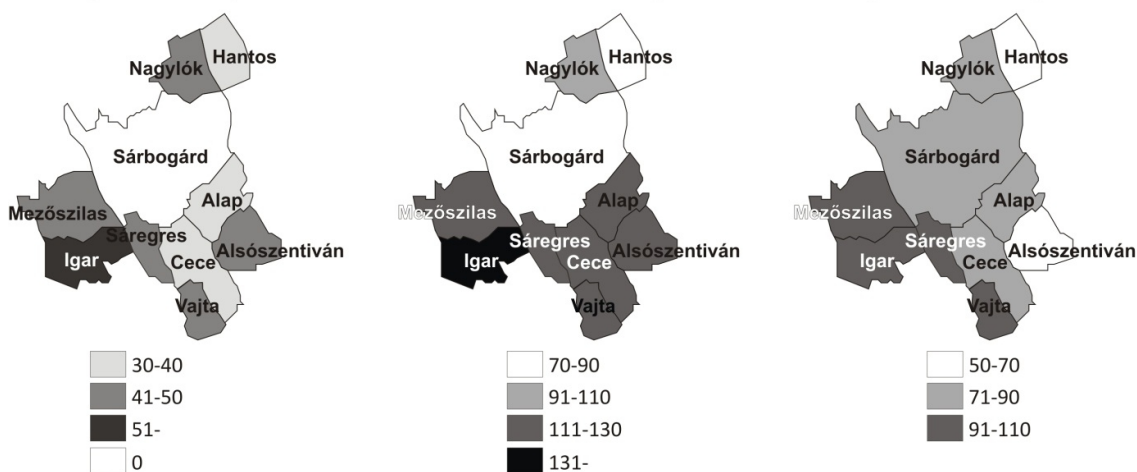
Ez utóbbi paraméter tekintetében mind Sárbogárd, mind Székesfehérvár, mind Dunaújváros viszonylatában a kistérség déli területei vannak a leghátrányosabb helyzetben. A különbségek csupán Sárbogárd irányába halványulnak el, ami valóban értékelhető relatív pozícionyerést jelentene a térség délebbi települései számára, amennyiben a kistérségi központ játszaná a meghatározó szerepet azok foglalkoztatási viszonyaiban. Tekintettel arra, hogy ezt a szerepkört mind arányaiban, mind a foglalkoztatás volumenét nézve elsősorban Székesfehérvár, másodsorban Dunaújváros tölti be, a kulcskérdés nem Sárbogárd, hanem a megye két legnagyobb településének az elérhetősége. A nagyobb városok viszonylatában a déli falvak hátrányos helyzete már egyértelmű és kézzelfogható. Igarról Székesfehérvárra napi egyszeri oda-vissza utat feltételezve, és a költségeket 20 munkanapra számolva az utazás 60 ezer forintot meghaladó terhet róna az autóval való ingázást választó munkavállalóra, ami nemcsak minimálbért, de térségi átlagbért⁴ feltételezve is elviselhetetlen pluszköltség. A Székesfehérvárra történő ingázás havi költsége a

⁴ A Sárbogárdi kistérségben a jellemző átlagbér 2008-ban 120 070 Ft volt (<http://www.budapestinstitute.eu/>).

déli falvak közül egyedül Alapon csökken 50 ezer forint alá. Nagylókon, Sárbogárdon és Hantoson a mérsékelt 30-40 ezer forintos értékhatár között változik, ami bár a délinél sokkal kedvezőbb érték, a kistérségi átlagfizetéseket tekintve még mindig nehezen felvállalható. A megyeszékhelyre tehát az autóval történő ingázás az esetek túlnyomó többségében relatíve drága alternatíva.

Dunaújváros viszonylatában a kedvezőbb helyzetben lévő hármas (Sárbogárd, Nagylók és Hantos) esetében már a vállalhatóbb, még megfizethető 20-30 ezer forint közötti értékek a jellemzőek. Bár Mezőszilas, Sáregres, Igar és Vajta ebben a relációban sincsenek túl jó pozícióban, Alap, Alsószentiván és Cece helyzete már jóval kedvezőbb, mint a megyeszékhelyre irányuló ingázás esetében. Javíthat a költségeken, ha az ingázók többen összeállnak, s ezáltal az autók kihasználtsági fokát magasabbá, az egy főre eső költségeket pedig alacsonyabbá téve már elérhetik azt a határt, ahol megéri az autóval történő ingázást felvállalni. Összességében 15 ezer forint alatt relatíve olcsónak, 15-30 ezer forint körül még elfogadhatónak, 30 ezer forint felett azonban már relatíve drágának számít az utazási költség. Az autóval rendelkezők mobilitási fokának meghatározásához az ár mellett az utazási idő ismeretére is szükség van (7. ábra).

Sárbogárd viszonylatában Székesfehérvár viszonylatában Dunaújváros viszonylatában

7. ábra

Az ingázás időtartama autóval (perc)

E tekintetben a kistérség délebbi települései Sárbogárd és Székesfehérvár viszonylatában megint csak egyértelmű hátrányban vannak. A Dunaújváros fele történő ingázás időtartama természetesen nyugatról keletre haladva csökken, így ebben a relációban Mezőszilas, Igar, Sáregres és Vajta kerülnek a legrosszabb helyzetbe.

A konkrét értékek tekintetében fontos kérdés, hogy mi az az időtartam, amit a pályakezdő még fel tud, hajlandó vállalni azért, hogy valahol munkát kaphasson. Ez az időérték több hatótényező komplex összjátékaként alakul ki (pl. az ingázással megszerezhető munkahelyen kapott fizetés, a munkahely stabilitása, a munkahelyi megbecsültség mértéke...stb.). A legfontosabb tényező azonban – az interjúk tapasztalatai alapján – a jövedelem mértéke. A pályakezdők közül sokan úgy gondolkoznak, hogy az utazási időt effektíve munkaidőnek tekintik, és ezzel a valós munkaidejüket megnövelve számolják ki, hogy számukra megéri-e a munkába autóval vagy bármilyen más járművel ingázni. Ha minimálbérrel kalkulálnak, a napi „10 órás” munkával töltött időt már soknak tartják, pláne ha a költségek vetületét is figyelembe veszik („10 óra 50 ezer forintért?!”). A bérek növekedésével esetenként már a 2 órás ingázási idő is elfogadhatóvá válik, de a többség a 3 órás határ felé közeledve már csak kifejezetten kényszerhelyzetben vállalná az ingázást. A 7. ábrán jól látszik, hogy a fentiek tekintetében – csupán az utazási időt figyelembe véve – minimálbér esetén Sárbogárdra az összes többi kistérségi településről, Dunaújvárosba a „keletiekből”⁵, míg Székesfehérvárra Sárbogárdról, Nagylókról és Hantosról érheti meg ingázni. A többi településen a pályakezdők csak akkor tartják a fenti munkába jutási formát reálisnak, amennyiben minimálbérnél jobban fizető munkalehetőséget találnak. A korábbiakban tárgyalt csoportbontás szerint erre leginkább az első főcsoportba tartozóknak van esélye, akik épp a nagyobb utazási idővel jellemezhető településeken képviselnek alacsonyabb arányt. Az autóval történő ingázás tehát – az utazási időt tekintve – Sárbogárd viszonylatában Hantoston, Alapon és Cecén relatíve rövid, a kistérség többi településén pedig még elfogadható. Székesfehérvár viszonylatában Nagylók, Hantos és Sárbogárd esetén az utazási idő még elfogadható, de a többi településen már relatíve hosszúnak minősül. Dunaújváros tekintetében – amellet, hogy a belső területi differenciák világosan látszanak – az összes településen általánosságban még elfogadható az autóval történő utazási idő hossza.

A fenti két vetületet összegezve az egyes településeken az autóval történő ingázást választók – átlagban vett – mobilitási foka a 3. táblázat szerint alakul:

⁵ Nagylók, Hantos, Sárbogárd, Alap, Alsószentiván, Cece

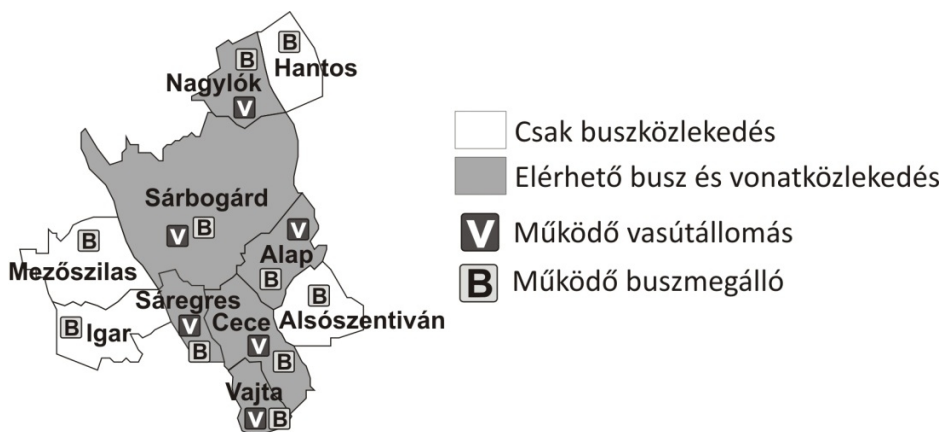
3. Táblázat
**A Sárbogárdi kistérség különböző településein élők mobilitási foka az autóval történő
 ingázás választása esetén**

Ár	Közlekedési eszköz		
	Elérhető		
	A relatív utazási idő hosszú	A relatív utazási idő elfogadható	A relatív utazási idő rövid
Relatív alacsony	<i>közepes mobilitás</i>	<i>jó mobilitás</i>	<i>kitűnő mobilitás Sb - Alap, Cece</i>
Még megfizethető	<i>rossz mobilitás</i>	<i>közepes mobilitás Sb – Alsószentiván, Mezőszilas, Igar, Vajta, Nagylók, Sáregres D - Nagylók, Hantos, Sárbogárd</i>	<i>jó mobilitás Sb - Hantos</i>
Relatív magas	<i>zéróhoz közeli mobilitás Szf – Alap, Alsószentiván, Cece, Vajta, Mezőszilas, Igar, Sáregres</i>	<i>rossz mobilitás Szf – Nagylók, Hantos, Sárbogárd D - Alap, Alsószentiván, Cece, Vajta, Mezőszilas, Igar, Sáregres</i>	<i>közepes mobilitás</i>

**Sb – Sárbogárd viszonylatában, Szf – Székesfehérvár viszonylatában, D – Dunaújváros viszonylatában*

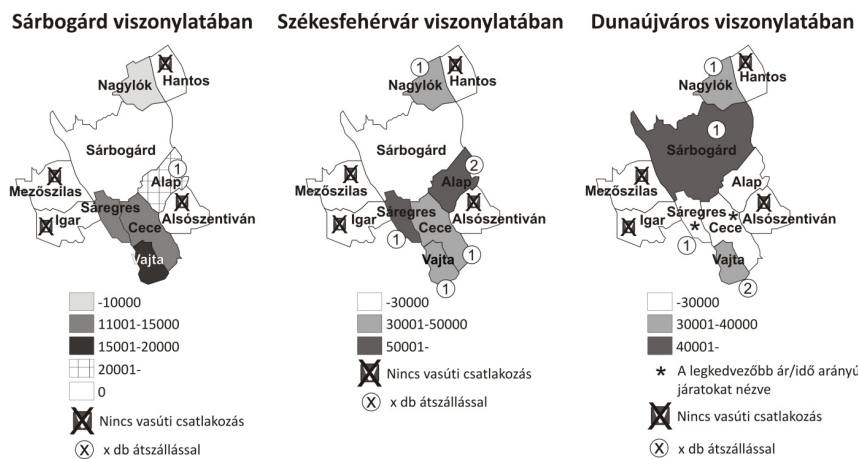
b) Tömegközlekedési eszközök

Az egyéni közlekedési eszközök közül a bicikli a munkavállalás szempontjából nem sokat mozdít a mobilitáson, az autó viszont drága és bizonyos esetekben időigényes közlekedési forma (2. táblázat). Felmerül a kérdés, hogy az ezen tények eredőjeként kialakult rossz mobilitási viszonyokon a tömegközlekedés mennyiben tud segíteni. A Sárbogárdi kistérségben csak a busz és a vonat érhető el (8. ábra).

8. ábra
A busz, illetve vonatközlekedés elérhetősége a Sárbogárdi kistérség egyes településein

Ezen lehetőségek közül mindkettővel csak az alapiak, a nagylókiak, a sárbogárdiak, a sáregresiek, a ceceiek és a vajtaiak élhetnek. A vasúti közlekedést Mezőszilas, Igar, Hantos és Alsószentiván is kénytelen nélkülözni. A vasút szempontjából a mobilitást leginkább meghatározó két elem szintén az utazási költség (9. ábra) és az utazási idő (10. ábra).

9. ábra
Az ingázás költségigénye vonattal, Ft-ban, a havi bérlet árakat tekintve (Ft)

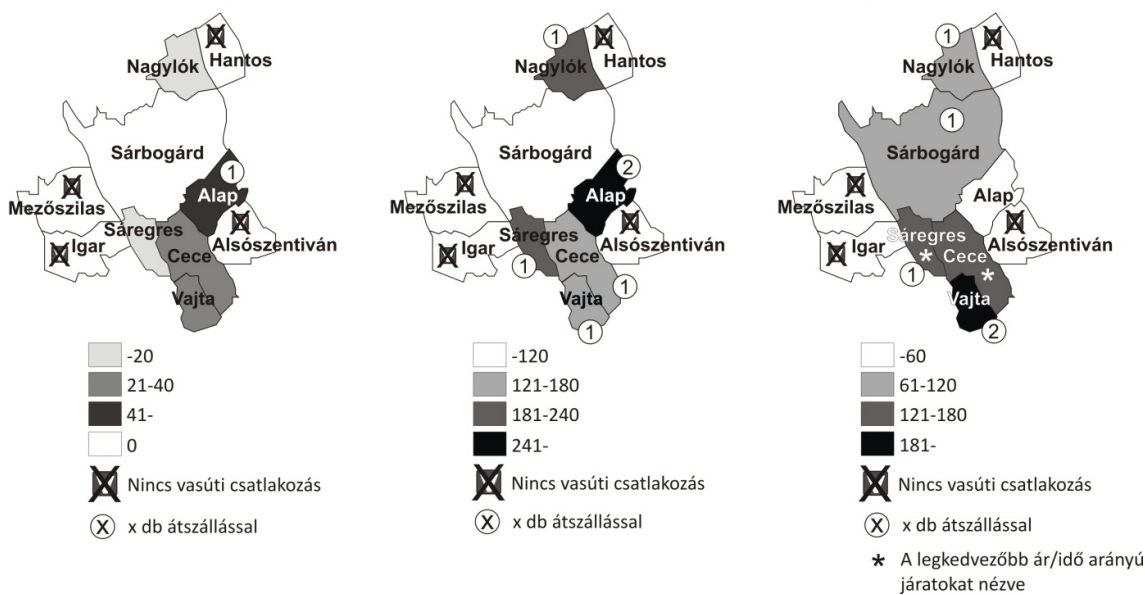
A bérletárak helyett a jegyárakkal számolva az utazás jóval drágábbnak bizonyul. Adatok forrása: www.mav.hu

Előbbi tekintetében – az autós közlekedéshez hasonlóan – egyértelműen látszik a déli települések hátrányos helyzete. Sárbogárd viszonylatában még nem olyan borús a kép. Nagylók, Sáregres és Cece utazási költségei között csak pár ezer forintos eltérést tapasztalunk. Bár Alap, illetve Vajta már koránt sincs hasonlóan kedvező helyzetben, a vasúttal történő ingázás még mindig a relatíve megfizethető kategóriában marad.

Székesfehérvár felé csak Sárbogárdon olcsóbb a havi bérlet, mint 35 ezer forint. A többi faluban 40, sőt Alap és Sáregres esetében még 50 ezer forintnál is drágább a busszal történő ingázás. A Dunaújvárosi viszonylat némiképp elüt az előbbiektől, tekintve, hogy ebben a relációban a déli települések előnyösebb helyzetére következtethetünk. A számok mögé nézve azonban kiderül, hogy csupán a legolcsóbb – és gyakorlatilag napjában csak kétszer közlekedő – járatok tekintetében érvényesül az árelőny. A járatok többségét nézve, a költségek „délen” közel a kétszeresére rúgnak. A térségből Dunaújváros irányában egyedül az alapiak fokozottabb mobilitási lehetősége emelhető ki, mivel a községben mind a járatsűrűség, mind az árak alkalmasak a dunaújvárosi ingázás vállalására.

A képet tovább árnyalja a közlekedés időtartamának elemzése (10. ábra).

Sárbogárd viszonylatában Székesfehérvár viszonylatában Dunaújváros viszonylatában

10. ábra

Az ingázás időtartama vonattal

Adatok forrása: www.mav.hu

A kistérségi központ viszonylatában – feltéve, hogy elérhető – az utazási idő tekintetében a vasúti közlekedés szinte minden településen kedvezőbb, mint az autóval való ingázás. Ez alól Alap a kivétel, ahol – amellet, hogy nincs is átszállás nélküli közvetlen összeköttetése Sárbogárral – mintegy 140 percet kéne naponta utazással töltenie a központban munkát vállalónak. Részint a vasútállomások megoszlása, részint az utazási idők miatt a déli települések relatíve hátrányosabb helyzete ebben a paraméterben is kézzelfogható.

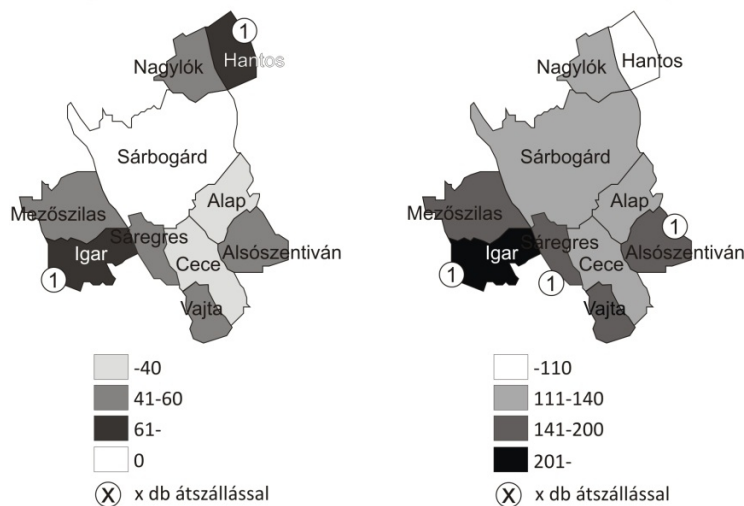
Székesfehérvár irányába egyedül Sárbogárd marad a két órás utazási idő alatt. A többi településről csak átszállással és hihetetlen időráfordítással érhető el a megyeszékhely. Az összes községben két órát meghaladó időtartamok között Alap a már-már extrém 4 órához közeli értékkel tűnik ki.

Dunaújváros különösen rosszul érhető el vasúton. Alap kivételével az ingázási idő Sárbogárdon alig két óra alatt, a többi településen viszont jóval e fölött alakul.

Összességében tehát a vasút sokak számára eleve el sem érhető, azok pedig, akik használhatják, kénytelenek szembenézni a magas árakkal és az esetenként extrém utazási időkkel. Ezek jegyében a vonat – nem feledve a térségi differenciákat – általánosságban az autónál jóval lassabb, de – néhány esettől eltekintve – költséghatékonyabb közlekedési mód.

A busszal való ingázás lehetősége sokban hasonlít a vonatéhoz, abban az értelemben, hogy – leszámítva, hogy ez a közlekedési eszköz minden településen elérhető – drága, és relatíve időigényes ingázási lehetőséget biztosít (11. és 12. ábra).

Sárbogárd viszonylatában Székesfehérvár viszonylatában

11. ábra

Az ingázás költségigénye busszal, Ft-ban, a havi bérlet árakat tekintve (Ft)

Adatok forrása: www.volán.hu

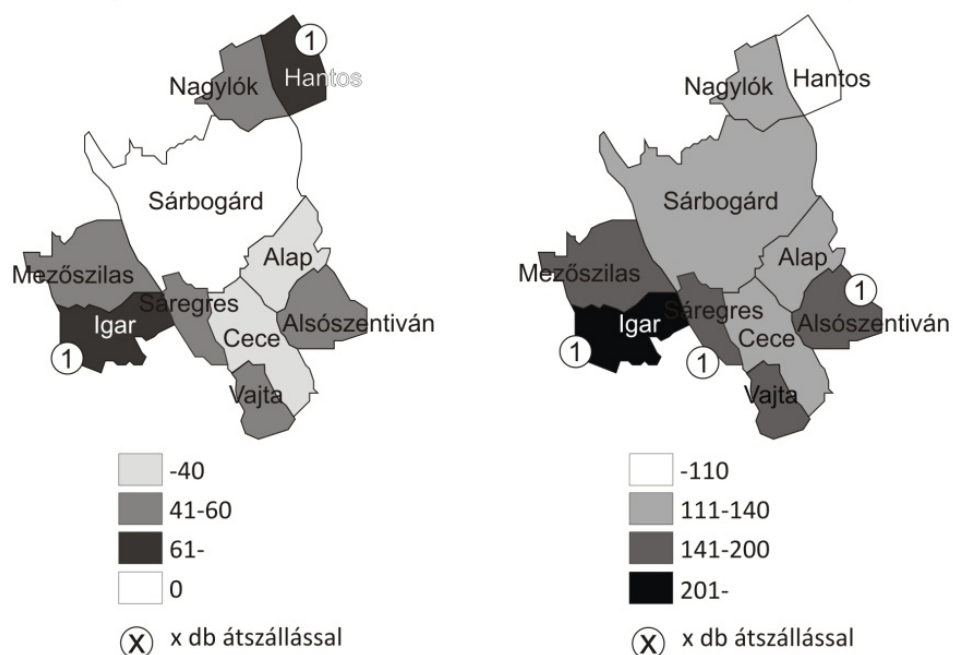
Sárbogárd viszonylatában, Nagylók és Sáregres kivételével a busz árai versenyképesebbek az autóval, illetve a vonattal történő ingázás költségénél. Azokon a településeken, ahol nincs vonat, a busz árai a térségi átlag fölött alakulnak. Hantos és Igar csakúgy, mint az autóval való közlekedés esetében, 20 ezer körüli (esetenként azt meghaladó) utazási költségeikkel, hátrányosabb helyzetben vannak a térség többi településénél.

Székesfehérvár felé Nagylók és Hantos árai közelednek a még elfogadható kategória felé. Sárbogárdról ilyen szempontból már drága dolog a busszal történő ingázás, míg dél felé haladva az árak – az utazási távolság növekedésével – egyre inkább elszaladnak. A térségben Igar helyzete a legrosszabb.

12. ábra

Az ingázás időtartama busszal (perc)

Sárbogárd viszonylatában Székesfehérvár viszonylatában

12. ábra

Az ingázás időtartama busszal (perc)

Adatok forrása: www.volán.hu

Az utazási időket tekintve Sárbogárd felé egyedül Igar és Hantos haladja meg az egy órás értéket. A térség falusi településeiről tehát megéri buszozni a központba. Alap és Cece a többi községhez képest előnyben van. Innen Sárbogárdra egy forduló kevesebb, mint 40 perc időáldozatot igényel.

Székesfehérvár tekintetében már korántsem ilyen jó a helyzet. Hantosról még két óra alatt marad az ingázási idő, de a térség többi településén már rendszerint eléri, sőt sok esetben meg is haladja ezt az értéket. A déli területek térségen belüli hátrányos helyzete egyértelműen kitűnik. Igarról több mint 3 órát emészt föl a Székesfehérvárra történő bejárás, amit csak tovább ront, hogy ehhez egy átszállást is be kell iktatni. Ugyanez a helyzet Sáregres és Alsószentiván esetében is.

4. Táblázat

A Sárbogárdi kistérség különböző településein élők mobilitási foka a vonattal, illetve a busszal történő ingázás választása esetén

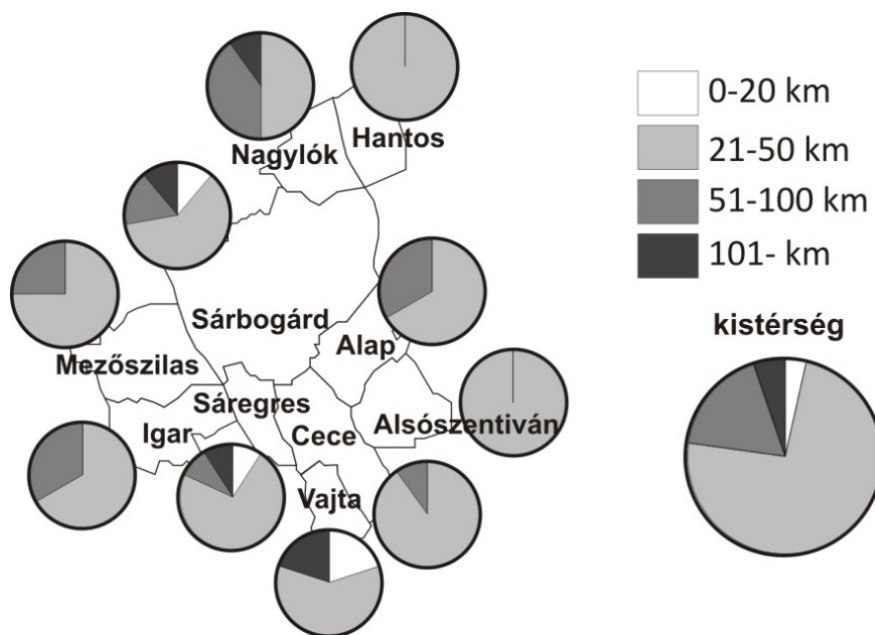
Ár	Közlekedési eszköz			Nem elérhető
	a relatív utazási idő hosszú	Elérhető a relatív utazási idő elfogadható	a relatív utazási idő rövid	
Relative alacsony	<i>közepes mobilitás</i>	<i>jó mobilitás</i> <i>S – Nagylók, Alap, Alsószentiván, Cece, Vajta, Sáregres, Mezőszilas</i>	<i>kitűnő mobilitás</i> <i>S – Cece, Nagylók, Sáregres</i>	
Még megfizethető	<i>rossz mobilitás</i> <i>S – Alap</i> <i>D – Vajta, Sáregres</i>	<i>közepes mobilitás</i> <i>S – Vajta</i> <i>Szf – Sárbogárd</i> <i>D – Cece, Alap, Nagylók</i> <i>S – Hantos, Igar</i> <i>Szf. - Sárbogárd,</i> <i>Hantos, Nagylók</i>	<i>jó mobilitás</i>	<i>zéró mobilitás</i> <i>S, Szf, D –</i> <i>Mezőszilas,</i> <i>Igar, Hantos,</i> <i>Alsószentiván</i>
Relative magas	<i>zéróhoz közeli mobilitás</i> <i>Szf – Cece, Vajta, Alap, Nagylók, Sáregres</i> <i>Szf – Alap,</i> <i>Alsószentiván, Cece, Vajta, Sáregres, Mezőszilas, Igar</i> <i>D – A Sárbogárdi kistérség összes települése</i>	<i>rossz mobilitás</i> <i>D – Sárbogárd</i>	<i>közepes mobilitás</i>	

S – Sárbogárd irányába, Szf – Székesfehérvár irányába, D – Dunaujváros irányába
Aláhúzott: vonattal való ingázás esetén.

A Dunaújvárosra történő ingázás elemzésétől jelen esetben eltekintek, mivel ebbe az irányba a jelenlegi buszjáratokkal való ingázás tulajdonképpen mind időben, mind árban messze túlhalad a még racionális értékhatárokon. Néhány korai, a dolgozóknak esetlegesen kedvező járatot leszámítva, szinte kivétel nélkül átszállással és hatalmas kerülővel, ebből kifolyólag pedig extrém költségekkel érhető csak el az említett település. A korai járatok esetében pedig a magas bérletárak vezetnek arra, hogy komoly alternatívaként ne jöjjenek számításba. A fenti megállapítások alól egyedül Hantos a kivétel, ahonnan 35 perc alatt, 2011-es árszabást nézve 24 500 Ft-os bérletáron érhető el Dunaújváros. A fent tárgyaltakat a 4. táblázat összegzi.

c) *A pályakezdők mobilitási készsége*

A pályakezdő fiatalok mobilitási készségének meghatározó eleme az a távolság, amelyen belül még hajlandóak a napi szintű ingázást vállalni (13. ábra).

13. ábra

A pályakezdők ingázási hajlandósága, a maximálisan vállalt távolságok tekintetében

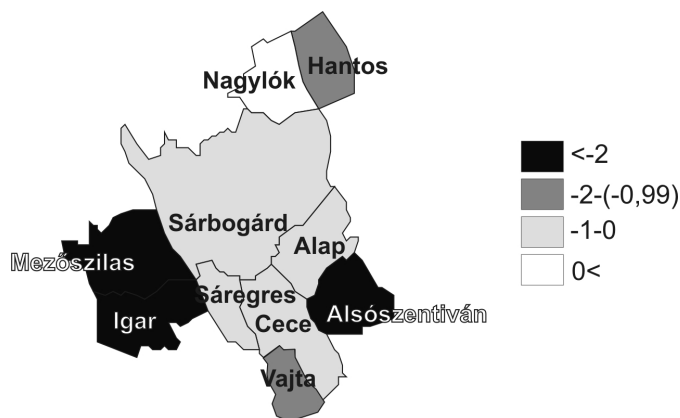
E tekintetben mind kistérségi, mind települési szinten kimagasló azoknak az aránya, akik a 21-50 km-es távolságot még hajlandóak lennének elfogadni. Ez a tény, ismerve a térség foglalkoztatási szerkezetét, persze nem meglepő, mivel a meghatározó nagyvárosok (Székesfehérvár, Paks, Dunaújváros) mind ezen a távolságon belül helyezkednek el.

A 20 km-nél nagyobb távolságra történő ingázásra az alapfokú képzettséggel bírók mutatják a legkisebb hajlandóságot. A kistérségi központ és a falvak munkaerőpiaci helyzetének fényében az ilyen kis távolságban gondolkozók igen nehezen találhatnak munkát. Feltűnő, hogy arányuk épp az amúgy is hátrányos helyzetű déli településeken a legnagyobb, míg az északi falvakban egyáltalán nem is fordulnak elő.

Az 51 km-nél nagyobb távolságra történő ingázást vállalók között a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma és aránya nő meg. A magasabb végzettség a megkérdezettek jelentős hányadánál nagyobb távolságra történő ingázási hajlandósággal párosul, ami nemcsak azt vetíti előre, hogy valószínűleg könnyebben találnak majd munkát, hanem azt is, hogy némelyek körében már a főváros, és egyéb nagyvárosok is reális alternatívaként jelennek meg.

Összességében az ingázási hajlandóság tekintetében nem tűnnek ki motivációs gondok. A képet azonban rontja az a tény, hogy a pályakezdőknek van egy kevésbé motivált csoportja, akik a kérdőíves felmérésben való részvételt is visszautasították. Őket a munkavállalástól való tartózkodás, a segélyeken való elélésre beállás, és ezzel összefüggésben az alacsony ingázási hajlandóság jellemzi. Arányuk a falvakban és Sárbogárdon is magas, de a legnagyobb részarányt a déli községekben (Vajtán, Alsószentivánon, Igaron és Mezőszilason) teszik ki. A pályakezdők csoportjai közül – munkavállalási hajlandóságuk alacsonyabb foka miatt – őket a rossz munkaerőpiaci esélyekkel rendelkezők közé soroljuk. Természetesen a többségük maximum a 0-20 km-ig terjedő távolságra vállalná a bejárást.

A fentieket kartogramon összegezve (14. ábra) még markánsabban kirajzolódik a déli települések rossz mobilitási helyzete, ami a tapasztalatok szerint meghatározó mértékben áll a pályakezdők problematikája mögött. A rossz mobilitási lehetőségek legnagyobb hátulütője ugyanis, hogy a megye nagyobb településeinek dinamikus fejlődése esetén is elvágják a lakosokat a munkahelyektől, így ők csak a helyi munkalehetőségek bővülésében bízhatnak, melyre – nagy mértékben – itt nem részletezett okok miatt viszonylag kevés esély van.

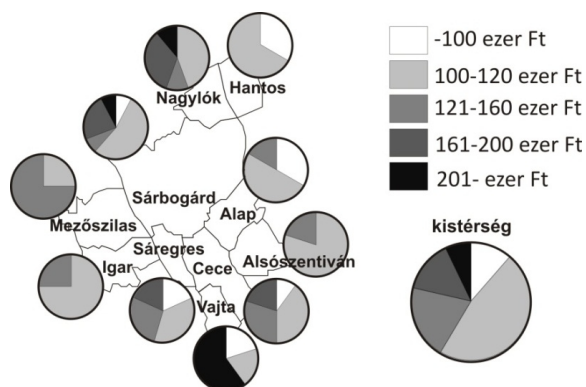

14. ábra
A pályakezdők mobilitási foka a Sárbogárdi kistérségben

A Sárbogárd, Székesfehérvár, illetve Dunaújváros felé történő ingázási lehetőségeket és az autóval, a busszal, illetve vonattal való közlekedés figyelembevételére esetén

3.4. A pályakezdők foglalkoztatási, bérezési elvárásai

A jövedelemmel kapcsolatos elvárások jelentősen befolyásolják a munkavállalási készséget, illetve a munkába állás lehetőségét is. Az alacsony jövedelmi igények növelik, a túlzottan magasak viszont rontják a pályakezdők esélyeit (15. ábra).

15. ábra
A pályakezdők jövedelmi elvárásai a Sárbogárdi kistérségben

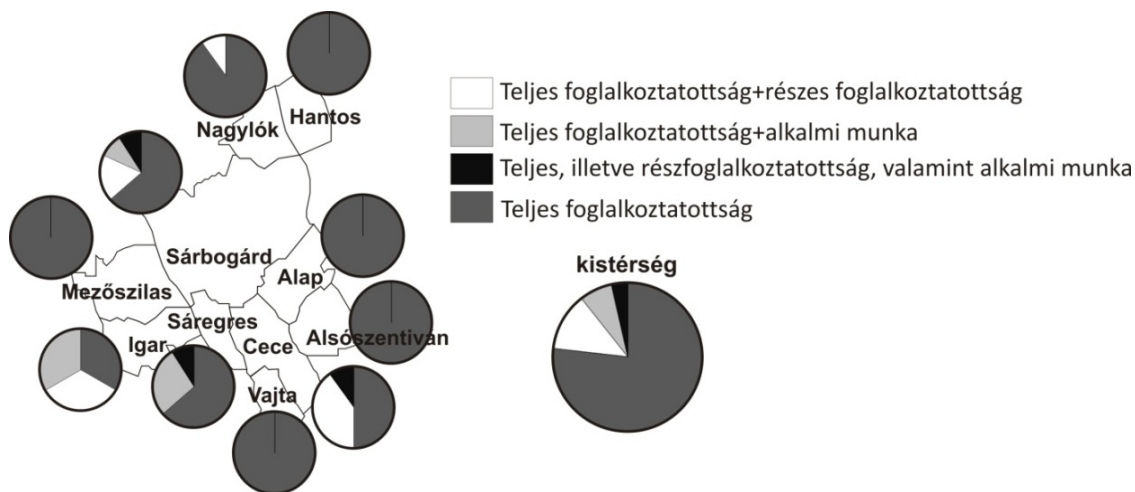
Térségi viszonylatban kevesen gondolkoznak havi 200 ezer Ft-os bruttó jövedelem felett. A legtöbb faluban meg sem jelenik ez a jövedelmi kategória, s ahol igen, ott sem számottevő mértékben. A fentiek alól egyedül Vajta a kivétel, ahol a megkérdezettek többsége számolt be igen magas elvárásairól. A jövedelmi igények háttérében elsősorban morális, neveltetési, életkörülménybeli okok állnak, így a magas bérigényre nem adható egyértelmű magyarázat. Vajta esetében a kérdőívet kitöltők között nagyobb arányban voltak felsőfokú végzettséggel rendelkezők, mint a többi falunál, így valószínűsíthetően ez is oka a magas értéknek.

Kistérségi szinten az 50%-ot is meghaladja a minimálbért, illetve az az alatti fizetést is elfogadók közös aránya. A térség foglalkoztatási szerkezetét ismerve, ők tekinthetők a legracionálisabb igényekkel fellépő csoportnak, melyen belül többségben vannak a minimálbért elfogadó pályakezdők. Arányuk a falvakban a legnagyobb. Hantoson, Alsószentivánon és Igaron abszolút többséget, Nagylókon, Alapon, Cecén és Sáregresen 50% körüli arányt képviselnek. A magas értékek háttérében a „csak legyen munkalehetőség, és akkor már megyek is” típusú mentalitás húzódik meg, ami egyébként pozitívum, már csak azért is, mert az esetlegesen létrejövő – például feldolgozóipari – munkahelyek elsősorban pont a hasonló bérigényű embereknek tudnak állást biztosítani.

A jövedelmi elvárások szempontjából átmeneti kategória a magas, illetve az alacsony elvárások között a 121 ezertől 200 ezerig tartó bértartomány. Ez végzettségtől függően racionális is lehet (pl. egyes szakmunkások vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezők esetében), azonban ismerve a települések pályakezdőinek képzettségi viszonyait, tény, hogy sok esetben nem reális igény. A közepes bérigényű pályakezdők Mezöszilason, Sárbogárdon és Nagylókon, tehát elsősorban az északi településeken, illetve délebben, Sáregresen és Cecén képviselnek magasabb arányt. Az ő jövedelmi elvárásaik mögött esetenként megjelenik az útiköltség beszámítása is, illetve az, hogy többen nem szívesen vállalnának a végzettségüknél alacsonyabb képzettséget követelő, és az esetek többségében az elvárhatónál kevesebbet fizető állást sem⁶.

A pályakezdők által leginkább preferált foglalkoztatási forma a teljes munkaidőben való alkalmazás (16. ábra).

⁶ Arányuk a 121-200 ezer forintig terjedő jövedelmi elvárásokkal rendelkező pályakezdők között 21,7%.

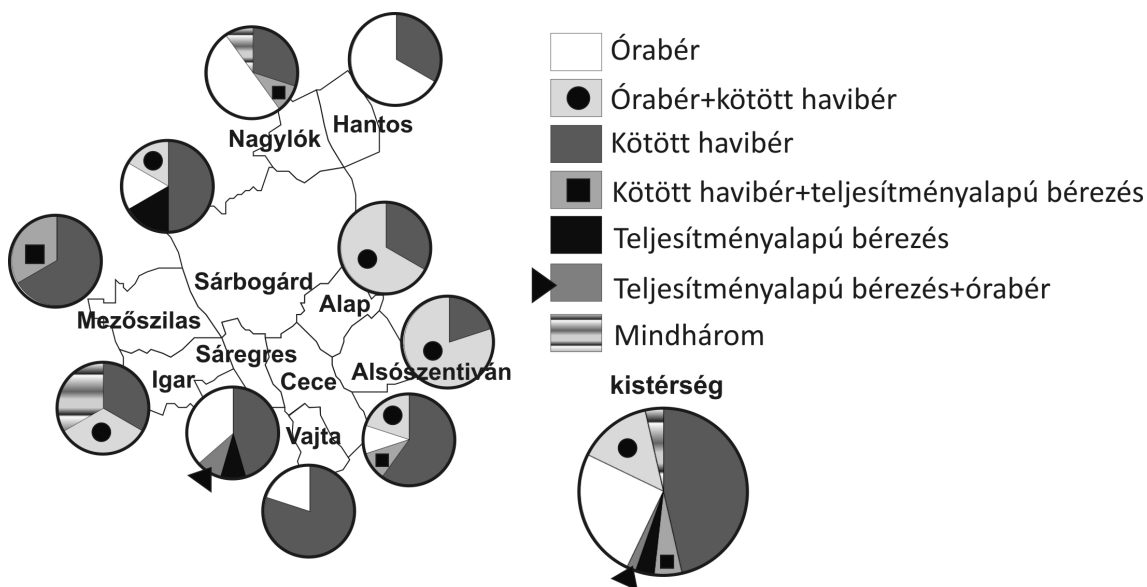
16. ábra

A pályakezdők foglalkoztatási formával kapcsolatos elvárásai a Sárbogárdi kistérségben

Mind kistérségi szinten, mind a települések viszonylatában kitűnik, hogy a legmagasabb arányt azok a pályakezdők teszik ki, akik más foglalkoztatási formában nem is hajlandóak dolgozni. Hantos, Alap, Alsószentiván, Vajta és Mezőszilas esetében egyetlen pályakezdő sem nyilatkozott úgy, hogy egyéb foglalkoztatási formát is elfogadhatónak tart, sőt, ahol az ilyen vélemények előfordulnak, ott is csak második helyen, a teljes munkaidőben történő foglalkoztatás hiánya esetén fellépő alternatívaként szerepelnek. A jelenség háttérében az áll, hogy a pályakezdők legtöbbször ez a típusú foglalkoztatás maga az optimum, lévén, hogy ez adja a legkiszámíthatóbb jövedelmet, ami mindenképpen előnyös. A teljes foglalkoztatás elutasítása legnagyobb valószínűséggel azoknál a pályakezdőknél merülhet fel, akik egyéb terveik miatt (például gyermekvállalásból kifolyólag) csak kiegészítő jövedelemre vágnak, és az ezzel járó kevesebb időt lekötő egyéb foglalkoztatási formákat preferálják. Ilyen pályakezdővel azonban a kérdőíves felmérés során nem találkoztam, így okkal feltételezem, hogy a gyermekvállalás a többségüknél a stabil egzisztenciák megteremtése után merül fel, amihez jóformán elengedhetetlen egy stabil, teljes munkaidős állás.

A pályakezdőknek van egy csoportja, akikről – bár a kérdőívvel nem értem el őket – a tapasztalatokból kifolyólag feltételezhető, hogy az alkalmi munkát, az – elsősorban órabérért történő – segédmunkát részesítik előnyben. Többségük az alapfokú végzettséggel rendelkező pályakezdők csoportjába tartozik, de jelentős hányaduk középfokú végzettséget is birtokolhat. Ők

valószínűsíthetően kisebb hajlandóságot mutatnának teljes állás betöltésére, mint pályakezdő társaik. A bérezési típusokkal kapcsolatos elvárások az előbbieknél jóval heterogénebb képet mutatnak (17. ábra).

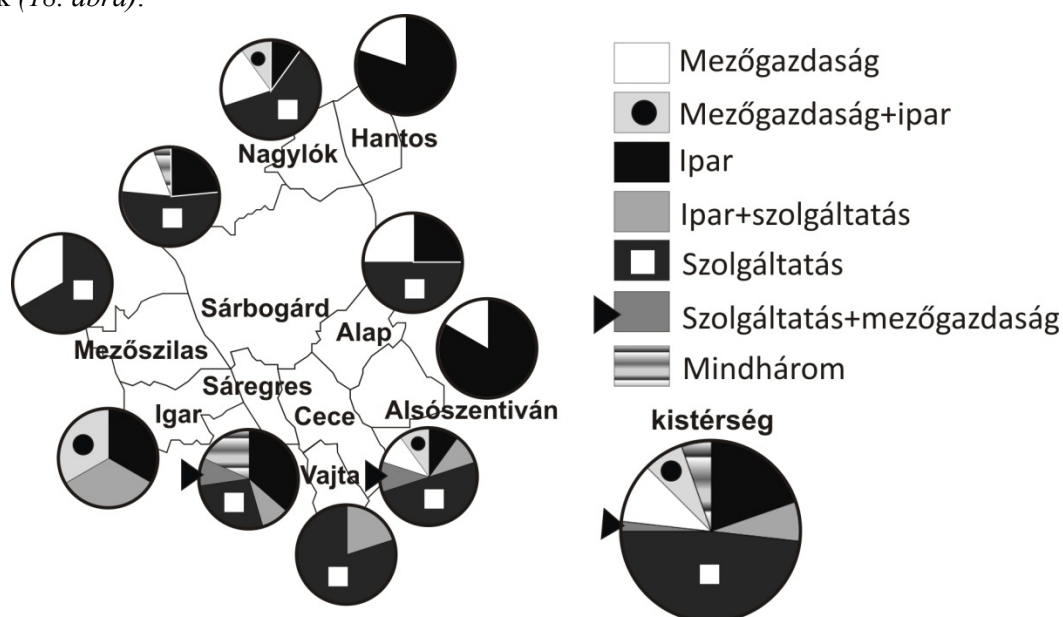
17. ábra

A pályakezdők bérezési típusokkal kapcsolatos elvárásai a Sárbogárdi kistérségben

A kistérség egészét nézve a legnagyobb arányt a kötött havibér teszi ki. A jelenség háttérben több tényező összjátéka húzódik meg. Fontos szempont, hogy a legkiszámíthatóbb bérezési típusról van szó, mely – legalább havi szinten – jól tervezhetővé teszi a háztartás (vagy adott esetben az egyén) pénzfelhasználását. A kötött havibér arányát erősíti, hogy a térségben érdekelt fő foglalkoztatók legnagyobb részben ezt a bérezési formát alkalmazzák, így megszokottá, elfogadottá vált, sőt mi több, visszautasítása a munkalehetőségek többségétől elvágná a pályakezdőt. Aránya szinte minden településen magas, és egyedül Hantoson csökken 50% alá. A jelenség oka, hogy az itteni pályakezdők jelentős része a mezőgazdaságban szeretne elhelyezkedni, ahol – néhány kivételtől eltekintve – az órabérért való munkát preferálják a kötött havibérrel szemben.

A kötött havibérrel szemben (részint mellette) a második legkedveltebb bérezési forma az órabér. Hantoson a pályakezdők többsége csak órabérért lenne hajlandó munkába állni, míg Nagylókon, Sárregresen és Vajtán 20-50% között van az arányuk. Hantoshoz hasonlóan ezeken a településeken a fiatalok számottevőbb aránya képzeletben elboldogulását a mezőgazdaságban, mely foglalkoztatási szektorhoz az órabérért közelebbinek tartják, mint a kötött havibérrel szemben.

A legkevésbé kedvelt forma a teljesítmény alapú bérezés. Ezt a térségben érdekelt fő foglalkoztatók egyáltalán nem alkalmazzák, s a szolgáltatási szférában sem jellemző. Azok, akik egyedül ezt preferálják, nehezebb helyzetben vannak a csak órabért, vagy csak kötött havibért elfogadókkal szemben. Arányuk elenyésző, többségük az utóbbi kettő valamelyikéért (ha nem mindkettőért) hajlandó lenne munkába állni. A Sárbogárdi kistérség komoly mezőgazdasági tradíciókkal rendelkező terület, melynek nyomai a pályakezdők szektorpreferenciáin is meglátszanak (18. ábra).

18. ábra

A pályakezdők foglalkoztatási szektorpreferenciáinak területi megoszlása a Sárbogárdi kistérségben

Közel 25%-uk szívesen dolgozna a mezőgazdaságban, sőt több mint 10% egyértelműen ezt a szektort részesíti előnyben. A mezőgazdaságot preferáló pályakezdők aránya – ahogy a falusi tradíciók ismeretében várható – a községek többségén meghaladja a sárbogárdiakét. Számottevő csoportot képviselnek Igaron, Mezőszilason, Alapon és Nagylókon, de magas a számuk Hantoson, Cecén és Sáregresen is. Kivételt egyedül Vajta képez, ahol a fiatalok a helyi mezőgazdaságban nem, hanem elsősorban a szolgáltatásban, másodsorban pedig az iparban szeretnének elhelyezkedni. E jelenség mögött a kérdőíves felmérés hátrányai – Vajtán a pályakezdők egy sajátos csoportját nem sikerült elérni – mellett a település falusi turizmusa és annak szolgáltatási jellege áll. Fontos megemlíteni azt is, hogy ebben a községben a megkérdezettek között a pályakezdők köréből nagyobb arányban töltötték ki felsőfokú végzettségűek a kérdőívet, mint a falvakban. A

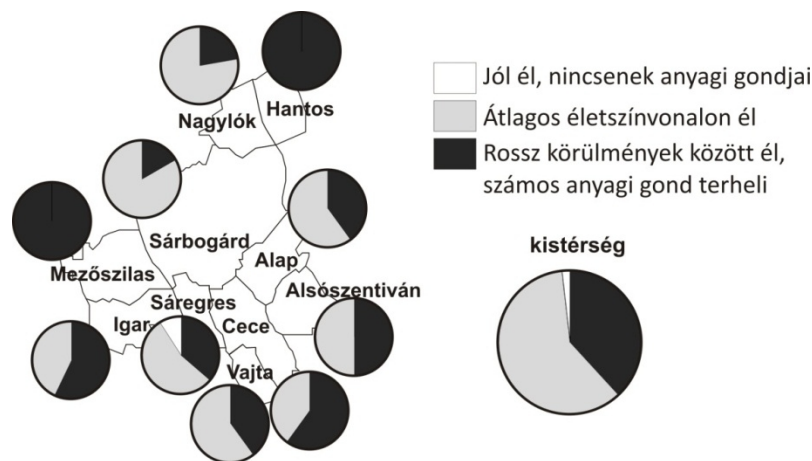
vajtai pályakezdőknek van egy csoportja, akikről már a korábbiakban, a bérezési típusokkal kapcsolatos preferenciaviszonyoknál esett szó. Esetükben az órabér az elsődleges elfogadható bérezési forma, orientációjuk pedig egyértelműen mezőgazdasági, erdőgazdálkodási.

A szolgáltatási szféra preferenciaviszonyainak alakulása több sajátosságra rávilágít. Vajta kiugró értékének okáról már volt szó. Sárbogárdon a magas aránya a városi funkciókkal, a városi jelleggel függ össze. Az említett szféra részesedése azokon a településeken kisebb, ahol mind helyben, mind a közelben gyenge a vizsgált terület. Ilyen település Igar, Alsószentiván, Hantos és Sáregres is, szemben azokkal a falvakkal, ahol az oktatási intézmények még megvannak, több üzlet és egyéb szolgáltató (pl. fodrász, kozmetikus, virágkötő...stb.) működik. Ez utóbbiak sorába tartozik Mezőszilas, Cece és Alap, melyek mindegyikében színvonalas általános iskolát, és az egyéb szolgáltatások magasabb arányát találjuk. Némi magyarázatra szorul Nagylók esete, hisz a fentiek fényében az említett község nem mutathatna ilyen magas értékeket. A zavar abból ered, hogy a felmérés idején elég sok felsőfokú végzettséggel rendelkező pályakezdő volt a településen, akik szinte kivétel nélkül a szolgáltatási szférába vágnak.

Az ipar magas aránya a települések többségénél a foglalkoztatási viszonyok ismeretében magától értetődő. Nagylókon és Hantoston a székesfehérvári és a dunaújvárosi ipari üzemek valódi lehetőséget nyújtanak az elhelyezkedésre, így a pályakezdők jelentős része a foglalkoztatásban sokkal kisebb szerepet játszó mezőgazdaság helyett inkább ezen szektor irányába orientálódik. Ugyanez a helyzet Alsószentiván esetében, ahol Dunaújváros, illetve Sáregres esetében ahol Székesfehérvár és Budapest ipara a meghatározó. Sárbogárdon a helyi ipar mellett a gazdaságtörténeti résznél bemutatott egyéb települések foglalkoztatói is fontos szerepet játszanak abban, hogy a pályakezdők mintegy 25%-a ebben a szektorban látja a legtöbb lehetőséget.

3.5. A pályakezdők munkaerőpiaci helyzetképe, önértékelése

A mobilitásra közvetlenül hat, de számos egyéb lehetőséget is behatárol a pályakezdők anyagi helyzete (19. ábra).

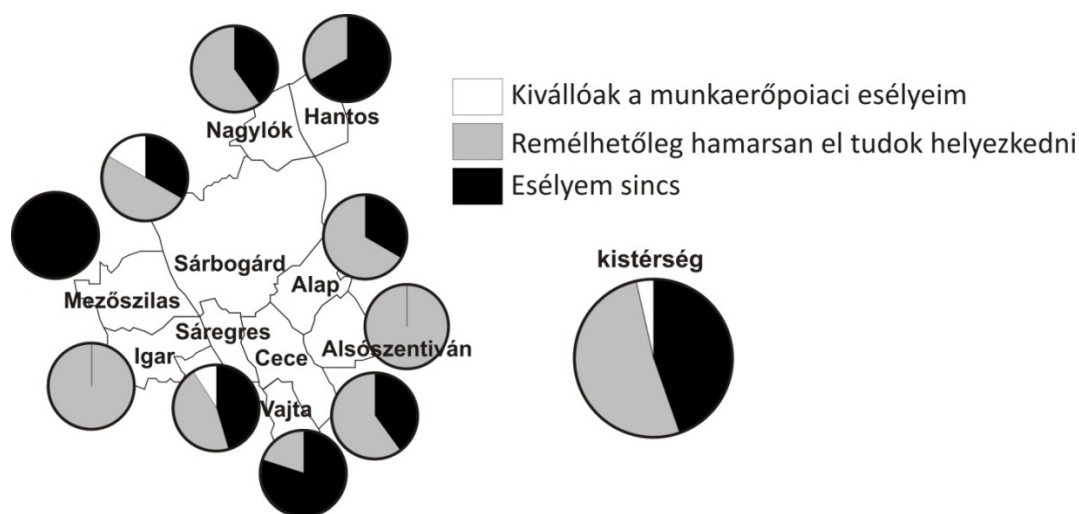
19. ábra
A pályakezdők anyagi helyzete a Sárbogárdi kistérségben

E tekintetben a Sárbogárdi kistérségben igencsak borús a kép. Hantos és Mezőszilas megkérdozett pályakezdőinek 100 %-a, de Igar és Cece esetében is több mint a pályakezdők fele nyilatkozott úgy, hogy jelenlegi anyagi viszonyai mellett nemhogy ingázásra, de az általános megélhetési feltételek biztosítására is nehezen futja. A települések közül Alapon, Alsószentivánon, Vajtán és Sáregresen is közelít a rossz megélhetésű pályakezdők aránya az 50 %-hoz. A rossz anyagi helyzettel rendelkezők magas részesedése, épp azokon a településeken jelenik meg – Hantos kivételével –, ahol korábban a térségi maximumhoz közeli munkanélküliségeket tapasztaltunk. A munkanélküliek magas aránya feltételezi, hogy a településen relatíve kevés a kereső, tehát valószínűsíthetően a pályakezdők nagyobb hányada él olyan családban, ahol az egy főre jutó jövedelem kisebb, mint a jobb foglalkoztatási arányokkal rendelkező településeken, Sárbogárdon, illetve Nagylók esetében. Bizonyos összefüggés a képzettség és az anyagi helyzet között is fennáll. A rossz kilátásokkal rendelkezők körében magasabb, míg a jó anyagi kilátások felé haladva egyre alacsonyabb a csak alapfokú végzettséggel bírók aránya.

A kistérségben alig több 50 %-nál azoknak a pályakezdőknek a részesedése, akik úgy vélik, hogy legalább átlagos pénzösszeg felett diszponálnak. Az ő esetükben sem beszélhetünk gazdagságról, de anyagi helyzetük már elég jó ahhoz, hogy mindennapi igényeiket rendszeresen tudják fedezni. A korábbiakban tárgyalt mobilitás relatív költségigényei az ő anyagi kilátásaikra (a minimálbér körüli egy főre eső bértartományra) lettek kalkulálva. Legnagyobb arányban – és Sárbogárd esetében számban is – a kistérségi központban és Nagylókon élnek. Az 50 %-ot meg-

haladja az arányuk Alapon, Vajtán és Sáregresen is. A legkisebb azoknak a pályakezdők a száma, akik úgy nyilatkoztak, hogy jól élnek, mondhatni gazdagok, tehát a jómód szinte egyáltalán nem jellemző a vizsgált csoportra⁷.

Az anyagi nehézségekhez hasonló fokú probléma a pályakezdők morális válsága (20. ábra), melynek háttérében a reményvesztés és a tartós munkanélküliség káros hatásai húzódnak meg.

20. ábra

A pályakezdők meglátásai, elhelyezkedési esélyeikkel kapcsolatban, a Sárbogárdi kistérségben

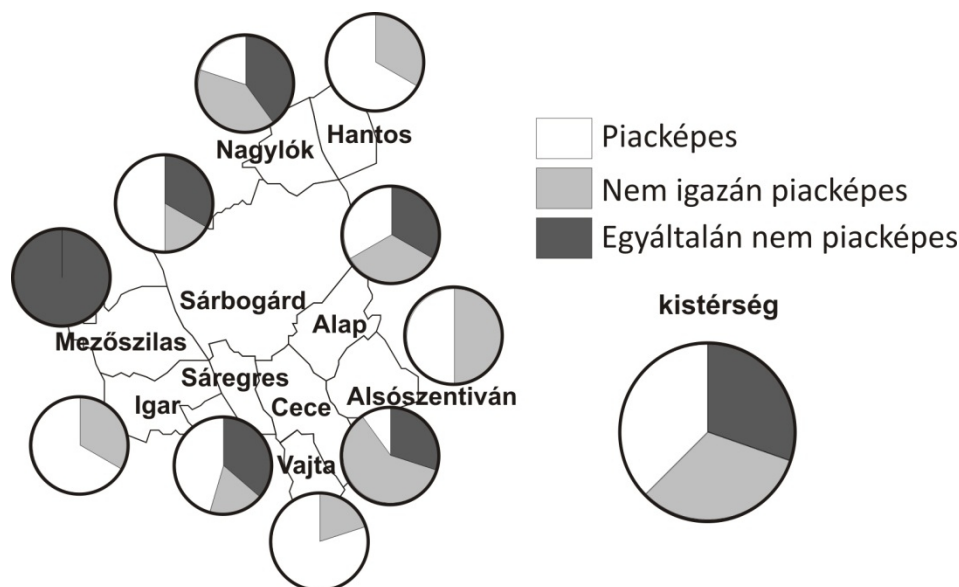
A helyzet Mezőszilas, Vajta és Hantos pályakezdőinek esetében a legsúlyosabb. Előbbi kettő oka a korábbi elemzések fényében sejthető. A – még a kistérség szempontjából is – periférikus falvak mind a helyi munkalehetőségek tekintetében, mind a nagyobb településeken található munkahelyek elérhetőségében komoly hátrányokat szenvednek. Ami furcsa, az Hantos problematikája. Az egyébként – térségi viszonylatban – jobb lehetőségekkel és alacsonyabb munkanélküliséggel jellemezhető falu pályakezdői már a korábbiakban is nagy arányban számoltak be rossz anyagi helyzetükről, mely összehozható pesszimista munkaerőpiaci kilátásaikkal is. A borúlátás másik oka lehet egyszerűen egyéni sajátosság, pusztán jellemvonás, amit az is alátámaszt (ahogy arról a későbbiekben részletesebben lesz szó), hogy ugyanezen pályakezdők szakmájukat egyébként piacképesnek tartják. Hantos esetében és általánosságban is igaz, hogy a válság, Magyarország visszaeső, illetve lassan meginduló gazdasági növekedése is a pesszimiz-

⁷ Sáregresen egy fő nyilatkozott így.

must növelte, és ez még azok esetében is rosszabb morális helyzetet generál, akik egyébként piacképes szakma birtokában vannak. Ez a hatás természetesen a képzettségi fok csökkenésével egyre erőteljesebb.

Igar és Alsószentiván esetében derűsebb a helyzet, még annak ellenére is, hogy az itt élő pályakezdők végzettsége egyébként nem túl jó kilátásokkal kecsegtet. Igaron a főleg szakmával rendelkező pályakezdők ugyan még bizakodhatnak, Alsószentiván esetében azonban a térségben egyik legkevesbé keresett végzettséggel, csak érettségivel rendelkezik többségük. Sárbogárdon látják a legtöbben optimistán munkaerőpiaci jövőjüket, ami a térség településeinek lehetőségeit, foglalkoztatási viszonyait tekintve logikus.

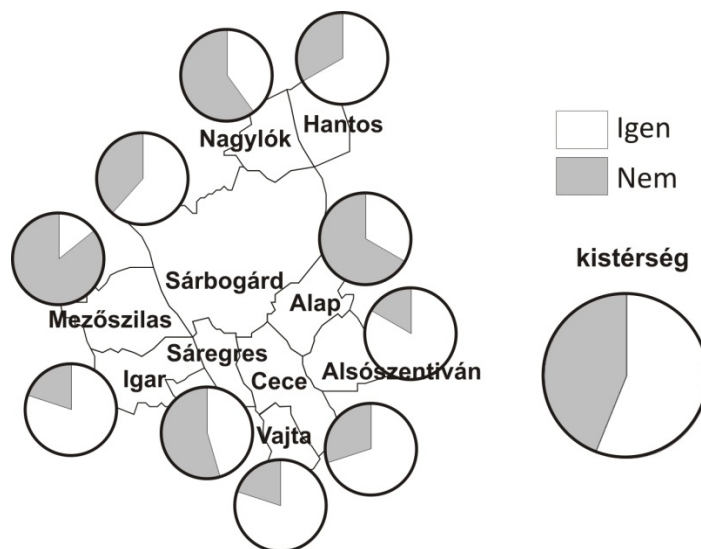
Az elhelyezkedési esélyekkel szorosan összefügg a szakmák piacképessége (21. ábra). Furcsa mód azonban a vizsgált csoport meglátásaiban ez a kapcsolat nem mindig jelenik meg.

21. ábra

A pályakezdők elképzelései szakmájuk piacképességéről a Sárbogárdi kistérségben

Annak ellenére, hogy sok településen a pályakezdők képe reális, néhol (például Hantoson, Igaron és Vajtán) feltűnően magas azoknak az aránya, akik még akár az alapfokú végzettséget is piacképesnek tartják. A fentiek fényében már olybá tűnik, hogy a vizsgált személyek sok esetben nem látják reálisan munkaerőpiaci esélyeiket. Ezt a tényt erősíti, hogy megszerzett végzettségükkel sokan még akkor is elégedettek (22. ábra), ha már évek óta nem találtak vele munkát, esélyeiket kilátástalannak látják és megélhetési gondokkal küszködnek.

22. ábra: A pályakezdők elégedettsége/elégedetlensége megszerzett végzettségükkel kapcsolatban, a Sárbogárdi kistérségben

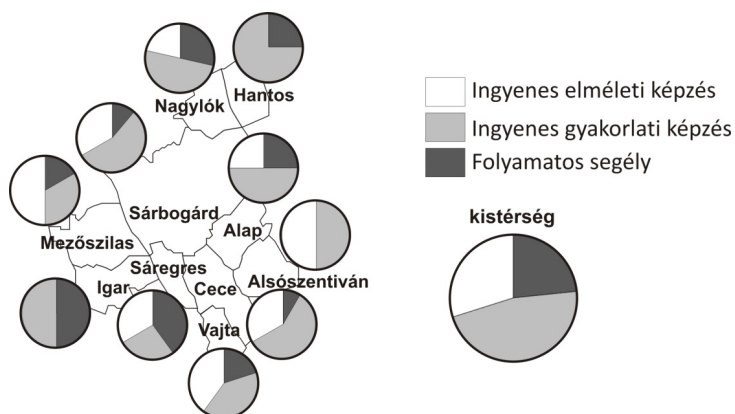
A jelenség háttérében persze az is állhat, hogy többségük olyannyira elhivatott szakmájával szemben, hogy attól még, hogy nem biztosít elfogadható megélhetést, elégedett vele. Ez a szakmával rendelkezők esetében még reális is lehet, ugyanis több olyan pályakezdő is kitöltötte a kérdőívet, aki a családi vállalkozást vitte tovább (pl. festő lett, mert az apja is azt csinálta), szereti amit csinál, de jelenleg nehezen tud boldogulni. Kétséges azonban ez utóbbi megállapítás az alapfokú, illetve a csak érettségivel rendelkezők tekintetében. Náluk egyéb, gyakran teljesen sajátos okok játszanak közre abban, hogy a megszerzett végzettségükhöz pozitívan állnak. A felsőfokú papírral bíró pályakezdők többségénél szintén elégedettség tapasztalható. A megszerzett végzettséghez való hozzáállást az elhelyezkedési és a megélhetési kilátások alakulásával összefüggésbe hozva, a legreálisabbnak a mezőszilasi, a nagylóki, a sáregresi, a sárbogárdi és az alapi pályakezdők tekinthetők. A fent tárgyalt egyéb tényezők játszhatnak közre abban, hogy az egyébként nagy arányban pesszimista jövőképpel rendelkező hantosiak, alsószentivániak, igariak és vajtaiak mégis igen nagy számban elégedettek megszerzett papírjaikkal. Térségi szinten az elégedetlenség az 50%-hoz közelít, ami mindamelllett, hogy települési szinten nagy eltérések fordulnak elő, nem túl kedvező arány.

Az elégedetlenség háttérében igen heterogén okok állnak, melyek közül kiemelkednek az elhelyezkedési nehézségek (23. ábra).

23. ábra: A pályakezdők végzettségükkel való elégedetlenségének okai a Sárbogárdi kistérségben

A legkisebb arányban a felsőfokú végzettséggel, a legnagyobbban pedig az alacsonyabbal rendelkező pályakezdők indokolták elégedetlenségüket a fenti okkal. Sokan utaltak elhelyezkedési nehézségeikre a középfokú végzettségük körében is, főleg azok, akik csak érettségivel bírnak. Az alacsonyabb végzettségűek között tömegesedett fel azoknak a száma, akik a rossz kereseti viszonyokra, az alacsony fizetésekre panaszkodtak, míg a felsőfokú végzettségűek felé haladva egyre többen írták, hogy már megunták a tanult szakmát. Sokan egyéni okokkal magyarázták elégedetlenségüket. Az érettségit, illetve az alacsonyabb végzettséget birtoklók körében az egyik leggyakoribb indok a konkrét szakma hiánya volt. Majdnem ugyanezt jelenti, de mégis némiképp más tartalmat hordoz, hogy néhányan azzal érveltek, hogy végzettségük további tanulást igényel. A pályakezdők jól kiforrott képpel rendelkeznek arról, hogy mi az, ami helyzetüket a leghatásosabban javítaná (24. ábra).

24. ábra
A pályakezdők elképzelései helyzetük javításának leghatásosabb eszközeiről a Sárbogárdi kistérségben

Ami elsöre – és már kistérségi szinten is kitűnik –, az a segélyben bízók relatíve alacsony aránya. Erre az eszközre legnagyobb számban az alapfokú végzettséggel rendelkezők, illetve a szakmunkás pályakezdők számíthatnak. Bár egyértelmű, hogy rajtuk kívül mások is létfontosságúnak tartják az anyagi támogatást, és ha meg kéne válniuk tőle, komoly gondban lennének, mégsem tekintik olyan eszköznek, ami a helyzetük javításán jelentősen tudna segíteni. A többség a legjobb megoldásnak a különböző képzéseket, azon belül is a piacképes gyakorlati képzéseket látja. A legtöbb település esetében (kivéve csupán Mezőszilas és Sáregres jelent), ez utóbbi eszköz esetenként 50%-ot meghaladó népszerűségnek örvend. Ettől nem sokkal marad el, sőt néhol többségbe is kerül a piacképes elméleti képzésekbe vetett bizodalom.

A különböző át- és továbbképzések térségben való alkalmazhatóságát az is növeli, hogy a megkérdezett pályakezdők közel 93%-a hajlandó lenne részt venni ezeken, így korlátot e tekintetben csak az anyagiak, a mobilitási gondok jelenthetnek számukra. Itt is ki kell emelnünk azonban a pályakezdőknek azt a javarészt alapfokú végzettséggel és jelentős motivációs problémákkal jellemezhető körét, akik, mint arról korábban esett szó a felmérésben a valós arányuknál jelentősen kisebb mértékben vettek részt. Az ő át- és továbbképzéseken való részvételi hajlandóságuk igencsak megkérdőjelezhető.

4. KÖVETKEZTETÉSEK

A Sárbogárdi kistérség rossz foglalkoztatási viszonyainak hátterében elsősorban a mezőgazdasági és ipari létesítmények leépülése, másfelől Fejér megye nagyobb városainak munkaerő-elszívó hatása áll. Ez utóbbi következménye, hogy a térség foglalkoztatási viszonyaiban kiemelkedő szerepet játszó foglalkoztatók szinte kivétel nélkül Székesfehérváron, Dunaújvárosban, illetve Pakson találhatóak. Helyben egyedül Sárbogárdon fordulnak elő nagyobb 30-40 főt alkalmazó vállalkozások, amelyek túlnyomórészt vagy nem telephelyhez kötött tevékenységet végeznek, vagy közfeladatokat látnak el. A kistérség településeinek elsősorban a munkaerőbázis szerep jut. A világgazdasági válság azért érintette különösen hátrányosan a térséget, mert a „távolabbi” foglalkoztatók elsősorban a drágább, utaztatott munkaerőtől váltak meg (a legnagyobb károkat az amúgy is hátrányos helyzetben lévő déli települések szenvedték el). A munkanélküliségi rátákban tapasztalható kilengések még nagyobb szélsőségekkel érintették a munkanélküliek körülbelül 4-8%-át kitevő pályakezdőket, akik több okból kifolyólag fokozottan hátrányos helyzetben vannak.

A pályakezdők körében két jól elkülöníthető csoport ismerhető fel. Az elsőbe főleg felsőfokú, vagy piacképes középfokú ismerettel rendelkező személyek tartoznak, akik jobb motivációkkal és alapvetően nagyobb mobilitási képességgel, illetve készséggel bírnak. A másik csoportot alacsonyabb, vagy kevésbé piacképes középfokú képzettséggel rendelkezők alkotják, akiknél általában rosszabb mobilitási lehetőségek tapasztalhatók. Egy részüknél komoly motivációs gondok is előfordulnak, ami sok egyéb mellett hozzájárul ahhoz, hogy ők alkotják a tartós pályakezdő munkanélküliek magját. A legtöbb pályakezdő középfokú képzettséggel rendelkezik, de sok az alacsonyabb végzettségű, és egyre több a diplomás munkanélküli is. A pályakezdők közel fele rendelkezik nyelvvizsgával, melyek többsége alap, illetve középfokú. A nyelvvizsgás pályakezdők területi megoszlása szélsőséges. A munkaerőpiac szempontjából különösen fontos kompetenciák közül a számítástechnikai és az önéletrajz írási ismereteik a legerősebbek.

A pályakezdő munkanélküliség belső térségi differenciáinak hátterében elsősorban a mobilitási képességekben, illetve készségekben való eltérések állnak. E tekintetben a déli települések vannak a leghátrányosabb helyzetben, mivel ezekben mind Székesfehérvár, mind Dunaújváros irányába extrém hosszú utazási idővel és magas költségekkel kénytelenek a lakosok szembenézni.

A pályakezdők munkaerőpiaci elvárásainak vizsgálatából következően az alábbi megállapítások tehetők:

- A pályakezdők jövedelmi elvárásai a déli településeken szürreálisabbak, mint az északiakban.
- Körükben egyértelműen preferált foglalkoztatási forma a teljes foglalkoztatás, bérezési forma a kötött havibér.
- A pályakezdők által legkedveltebb szektor a szolgáltatás.
- A vizsgált csoport anyagi helyzete igen rossz, sokuk megélhetési nehézségekkel küzd.
- A pályakezdők munkaerőpiaci helyzetképe területileg erőteljes eltéréseket mutat, sokuk nem látja reálisan lehetőségeit.
- A pályakezdők elégedetlensége a megszerzett végzettségükkel közel 50%-os, melynek hátterében elsősorban az elhelyezkedési nehézségek állnak.
- Helyzetük javításának lehetőségét legtöbben ingyenes képzésekben látják, melyeken hajlandóak is bizonyulnak részt venni.
- A problémák hátterének pontosabb ismeretében a vizsgált problémák megoldására a következő javaslatok fogalmazhatók meg:

- A mobilitási gondok megoldhatók lennének munkásjáratok indításával, helyi vállalkozók utaztatásba történő bevonásával, a tömegközlekedési eszközök menetrendjének műszakokhoz igazításával, az utak/sínpályák állapotának javításával, több munkavállaló közös utazásával, az ingázás hatékony megszervezésével és a Sárbogárdot elkerülő út megépítésével is.
- A pályakezdők jövedelmi elvárásai leginkább a feldolgozóipari bérekhez állnak közel, így mindenképpen érdemes lenne ezt a területet erősíteni a térségben

IRODALOM

- BERDE É. et al. 2006: Diplomával a munkaerőpiacon, Felsőoktatási Kutatóintézet Budapest.
- CZOMBA S. 2005: A pályakezdő fiatalok helyzete, lehetőségei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Munkaügyi szemle, (49. évf.) 4. sz. pp. 37-40.
- GALASI P. - TÍMÁR J. - VARGA J. 2000: Pályakezdő diplomások munkaerő-piaci helyzete Munkaügyi szemle, (44. évf.) 12. sz. pp. 22-26.
- GALASI P. - TÍMÁR J. - VARGA J. 2001: Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon I. Magyar felsőoktatás, 1-2. sz. pp. 46-48.
- GALASI P. - TÍMÁR J. - VARGA J. 2001: Pályakezdő diplomások a munkaerőpiacon II. Magyar felsőoktatás, 3. sz. pp. 48-49.
- KAMARÁS F. 2005: „Családalapítás és gyermekvállalás Európában. Kérdések és kérdőjelek” in: Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről, 2005. Nagy Ildikó, Pongrácz Tiborné, Tóth István György, (szerk.). Budapest: TÁRKI, Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, pp. 87–101.
- KERESZTES L. L. - JÁRÁSI F. 2006: A vasút szerepe a Baranya megyei falusi lakosság munkaerőpiaci mobilitásának kielégítésében. Közlekedéstudományi szemle, (56. évf.) 1. sz. pp. 29-35.
- KERESZTES L. L. 2006: Munkaerő-piaci lehetőségek és a területi alkalmazkodás Baranya falvaiban. Humánpolitikai szemle, (17. évf.) 7-8. sz. pp. 41-53.
- BERDE É. 2005: A pályakezdő diplomások munkanélkülisége. Statisztikai szemle, (83. évf.) 12. sz. 1093 p.
- KISS F. 1998: A pályakezdő munkanélküliek foglalkoztatásának támogatási rendszere. Munkaügyi szemle, (42. évf.) 10. sz. pp. 49-52.

- REZSÓFI I. 2004: Iskolarendszerű szakképzés, pályakezdő munkanélküliek, munkaerőigények összefüggései Hajdú-Bihar megyében. Munkaügyi szemle, (48. évf.) 6. sz. p. 33.
- TÖRÖKNÉ IVICZ Á. 2006: Pályakezdő álláskereső munkarő-piaci helyzete, törekvések elhelyezkedésük elősegítésére. Munkaügyi szemle, (50. évf.) 2. sz. pp. 41-43.
- VÁMOSI T. 2005: A szakképzési rendszer területi problémái. Humánpolitikai szemle, (16. évf.) 1. sz. pp. 49-59.
- VERES G. 2009: Munkanélküli pályakezdő diplomások jövedelempótló ellátásainak kérdése. Humánpolitikai szemle, (20. évf.) 7-8. sz. pp. 58-61.